

ผนวก .ค

สรุปบทเรียนของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร

บทเรียนที่ 1 อนุทินชีวิต .....บัณฑิตอาสาสมัคร โดย ธนิต เจริญสุข

ย้อนไปหาความทรงจำบางช่วง

นานมาแล้วที่ผมทิ้งห้วงความคิดถึงตอนเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร ก็เพราะช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตตอนนี้ต้องเลือกเส้นทางเดินให้กับตัวเอง ทำให้ความคิดส่วนใหญ่จ้องอยู่กับการหางานหาอาชีพให้ตัวเองได้ทำ อันที่จริงความสับสนก็ไม่ต่างจากตอนที่เลือกเรียนบัณฑิตอาสาสมัครเท่าใดนัก

สองปีมาแล้ว หลังจากจบการศึกษาจากคณะเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำได้ดีว่าตอนนั้นรู้สึกที่เรายังไม่สมควรที่จะเรียกว่าเป็น “บัณฑิต” เลย อยากลองหาประสบการณ์ใหม่ๆ ให้ชีวิตและพิสูจน์ว่าวิชาการที่เรียนมามันเอาไปใช้ได้จริงมากน้อยแค่ไหน หลังจากที่ได้นั่งทบทวนก็ปรากฏห้วงความคิดถึงตอนทำรายงานวิชาเศรษฐศาสตร์ในปีสุดท้ายของการเรียนซึ่งอาจารย์สั่งให้ศึกษาแง่มุมชีวิตของอาจารย์ป่วย ก็เลยนึกถึงหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต บัณฑิตอาสาสมัคร และหาข้อมูลรายละเอียดมาศึกษา ยิ่งรู้ว่าเราสามารถพึ่งตนเองจากเงินยังชีพที่หลักสูตรมอบให้จึงได้ตัดสินใจเดินมาเส้นทางนี้ สิ่งที่ทำให้ตัดสินใจเด็ดขาดว่าตกลงเราลองเดินบนเส้นทางอาสาสมัครดู นอกจากที่เราจะไม่เป็นภาระให้ทางบ้านเพราะหลักสูตรสนับสนุนตรงส่วนนี้แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ท้าทายชีวิตเหมือนเปลี่ยนชีวิตไปเลย คิดดูสิว่านอกจากเราจะเดินทวนเส้นทางที่คนส่วนใหญ่เขาเดินไปกันคือไปขอทำงานบริษัทเอกชนไปตามกระแสทุน เรากลับหักดิบไปขอชาวบ้านทำงานซึ่งผลตอบแทนเราเป็นคนกำหนดเองคือทำมากก็ได้มาก แต่ก็ไม่รู้ว่าได้เท่าไร รู้แต่ว่าในเมืองคงไม่มีให้อย่างนี้แน่

กิจกรรมนักศึกษาเมื่อครั้งก่อน

ก่อนหน้าจะมาเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร ช่วงเวลาที่เป็นนักศึกษาปริญญาตรี ผมก็ทำกิจกรรมหลายอย่าง หลัก ๆ ก็คืองานดนตรีที่ผมสนใจศึกษา ผมได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมนุมขับร้องประสานเสียงฯ ในส่วนที่เป็นกิจกรรมอาสาสมัคร ผมก็ไปร่วมกิจกรรมกับเพื่อนคณะรัฐศาสตร์ ทำค่ายหนังสือสำหรับเด็ก ซึ่งผมเรียนรู้ถึงบทบาทอาสาสมัครจากตรงนี้ค่อนข้างเยอะ กิจกรรมของค่ายหนังสือสำหรับเด็กนี้ก็จะแบ่งเป็นสองช่วง ปิดเรียนสิ้นเดือนตุลาคมพวกเราก็จะไปสำรวจดูตามโรงเรียนปรับปรุง กับช่วงปิดภาคฤดูร้อนซึ่งเราจะไปสร้างห้องสมุดกันเลย งานค่ายส่วนใหญ่ก็คือการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา เราเลือกพัฒนาคนจากการศึกษาเพราะว่ามันสามารถทำให้เขาเข้มแข็งและพัฒนาตัวเองต่อ ยอดออกไปได้ แต่เราก็ต้องเลือกชุมชนที่มีความพร้อม เพราะชาวบ้านเขาจะไม่สนใจการศึกษาเลย

หากเขาต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดในทุก ๆ วัน ตรงนี้เราต้องคุยกันเยอะไม่อย่างนั้นแล้วหากเรา กลับไปเยี่ยมชมเราอาจเห็นห้องสมุดที่เราสร้างกลายเป็นอย่างอื่นไป หลังจากได้ชุมชนแล้วเราก็ คิดต่อประสานเตรียมชุมชนให้พร้อมกับกิจกรรมที่พวกเขาจะลงไปทำกัน ซึ่งเราต้องฟังเขาอาศัย กินอยู่หลับนอนที่นั่น ในระหว่างนั้นเราก็คุยกันเรื่องหนังสือ ส่วนหนึ่งเป็นหนังสือจำเป็นที่ต้องมีทุก ๆ ห้องสมุด และอีกส่วนหนึ่งเป็นหนังสืออื่น ๆ ที่ค่อนข้างเป็นความรู้ หนังสือทั้งหมดบางที่ต้องซื้อ บ้างก็ขอยืมจากนักศึกษาในมหาวิทยาลัย จากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ งานค่ายหนังสือเพื่อเด็กนี้ ทำให้ ผมสนใจกิจกรรมด้านอาสาสมัคร โดยเฉพาะด้านการพัฒนาการศึกษาในชุมชน

เมื่อก้าวเข้ามาสู่สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร

พอเข้ามาเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร เราก็มาต่อยอดความรู้สึกสำนึกและความคิดที่เรามิให้เป็น ระบบระเบียบมากขึ้น หลักสูตรตรงนี้จะแบ่งเป็น ช่วงที่ศึกษาภาคทฤษฎีและศึกษาดูงานเตรียมความพร้อม แบ่งส่วนที่เป็นภาคสนาม และส่วนสุดท้ายคือเราต้องมีผลผลิตเป็นงานวิจัยเล็ก ๆ คืบกลับสู่ สำนักฯและมหาวิทยาลัยในฐานะนักศึกษานั้นคือการเขียนสารนิพนธ์

ไตรมาสแห่งการเร่งศึกษาวิชาการ

ช่วงแรกสามเดือน เราต้องเข้าสู่ศูนย์อบรมที่รังสิตศึกษาด้านวิชาการ ซึ่งผมมักจะเรียกมันว่า เป็นช่วงที่ต้องเข้าสำนักฝึกกัมภีร์วิทยายุทธ์ก่อนจะออกไปผจญยุทธจักร ช่วงนี้เราก็ต้องศึกษา ภาคทฤษฎีต้องเรียนวิชาที่จะนำไปใช้เวลาลงไปศึกษาในชุมชน ต้องอบรมดูงานมากมาย เรียกได้ว่า เกี่ยวร่ากันอย่างเข้มข้น ในสามเดือนนี้เราก็ได้รู้จักกับเพื่อนบัณฑิตอาสารุ่นเดียวกันและรุ่นพี่ ๆ ที่มา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งผมว่าเป็นช่วงที่เข้มข้นและเหนื่อยหนักพอดู ก่อนจะผ่านช่วงนี้ไปก็มีการ ทดลองใช้ชีวิตก่อนจะลงภาคสนามกัน ถือเป็นทดสอบสภาพจิตใจและให้เห็นสภาพว่าเวลาแยก ย้ายกันไปคนละทิศคนละทางแล้ว แต่ละคนจะต้องทำอะไรบ้างและทำอะไร ในช่วงแรกของ หลักสูตรนี้เป็นการสร้างทัศนะเกี่ยวกับงานอาสาสมัครในรูปแบบที่หลักสูตรต้องการ ซึ่งเป็นหนึ่งใน รูปแบบอาสาสมัครที่มีอยู่ สำหรับผมแล้วการเรียนในช่วงนี้เปิดทัศนะต่องานอาสาสมัครของผมให้ กว้างขึ้นอีก เรามองเห็นช่องทางของการอาสาสมัครมากขึ้น และทำให้ผมจัดระบบระเบียบความคิด ให้เข้าที่ เพื่อสุดท้ายแล้วความคิดของเราความอยากช่วยเหลือของเราผ่านบทบาทของอาสาสมัครมัน จะได้เกิดขึ้นจริงและเป็นประโยชน์จริง ๆ

ประสบการณ์ของชีวิตที่มีต่อชีวิต

ช่วงที่สอง เจ็ดเดือนของการทำงานในพื้นที่ของตนเองซึ่งผมสมัครไปทำงานร่วมกับ โครงการองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ที่ท้ายเหมือง แต่เอาเข้าจริงผมกลับไปทำงานกับ โรงเรียนใน หมู่บ้านที่ตัวเองไปอยู่ เรียกได้ว่าเป็นงานอาสาสมัครจริง ๆ ช่วงแรกที่ลงไปก็สังเกตการณ์ไปก่อน

เพราะโรงเรียนใกล้ปิดภาคเรียนแล้ว พอไปคุยกับคุณครูที่โรงเรียนว่าเราอยากมาสัมผัสเขาก็ให้โอกาสผมเลยวางแผนชีวิตตัวเองไว้สองงานหลักนั่นคือ งานที่อบต.กับงานที่โรงเรียน ชีวิตผมในเจ็ดเดือนก็จะทำงานสองที่นี้เป็นหลักคือถ้าว่างก็ปั่นจักรยานไปอบต.ซึ่งอยู่ไกลจากบ้านผมเกือบสิบลกิโลเมตร ปั่นไปกลับก็แข็งแรงเป็นการออกกำลังกายไปในตัว งานที่อบต.ไม่ค่อยมีอะไรทำสักเท่าไร ส่วนใหญ่ก็ไปขอข้อมูล ไปอ่านข่าวคราวของบ้านเมือง และพูดคุยกับพี่ ๆ ที่ทำงานอยู่ที่นั่น ดังนั้นงานหลักของผมก็คือช่วยสอนอยู่ที่โรงเรียนในหมู่บ้านซึ่งเป็นโรงเรียนประถมอยู่ในตัวหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวมอแกน (ชาวไทยใหม่) ลูกศิษย์ของผมก็เลยเป็นเด็กมอแกน ผมขอคุณครูสอนเด็กนักเรียนทุกชั้นตั้งแต่ป.1-ป.6 ชั่วโมงสอนเท่ากับครูในโรงเรียนเลย พอมีชั่วโมงว่างผมก็จะเข้าไปในหมู่บ้านไปคุยกับชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเผ่าคนแก่ คนรุ่นหนุ่มสาววัยทำงานมักจะออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้าน อีกทีก็จะเป็นช่วงที่โรงเรียนเลิกซึ่งผมก็จะเดินไปส่งเด็ก ๆ เหมือนไปแนะนำตัวเองด้วยการไปสวัสดิ์ทักทายชาวบ้านเขาจะได้รู้จักเราไปในตัว พอเดือนที่สองชาวบ้านเขาเป็นฝ่ายยกมือไหว้เราแทนในฐานะที่เราเป็นครูที่ไปช่วยสอนลูกสอนหลานเขา

ในระยะเวลาเจ็ดเดือนนี้ ผมมีสองบทบาทในฐานะนักศึกษาผมจะต้องทำการศึกษาชุมชน เพื่อให้ผมเข้าใจชุมชนที่ผมไปอยู่โดยการเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และการเก็บข้อมูลเชิงลึกสำหรับทำวิจัยชิ้นเล็ก ๆ ขึ้นมาให้เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจของคนในเมือง ต่องานแวดวงวิชาการ และอีกฐานะหนึ่งคืออาสาสมัครซึ่งผมจะต้องแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีกับชาวบ้าน สร้างประโยชน์เท่าที่ทำได้ให้แก่ชุมชนที่ไปอยู่

เจ็ดเดือนนี้ผมได้ครบครันมาเพิ่มอีกหนึ่งจากการไปฟังพาดาศ์กินอยู่หลับนอนกับชาวบ้าน ซึ่งเขาดูแลผมอย่างดี ผมได้แต่ช่วยทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ และทำงานสวนเวลาว่าง ๆ ที่ผมชอบเป็นการขอบคุณ กับชาวบ้านส่วนใหญ่เขาจะรู้จักผมมากกว่าที่ผมรู้จักเขา ผมก็จะแวะไปคุยไปถามไปลองทำอาชีพที่เขาทำซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประมงกับสวนยาง ที่ดูเขาลำบากยากจนจริง ๆ เขามีภูมิปัญญาที่ดีสำหรับตัวเขา สำหรับที่ ๆ เขาอยู่ ซึ่งถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของเขาเอง อย่างเรื่องที่เขาจับถั้วฝีบรพบุรุษคนนอกจะมองคองมงาย พอไปคุยไปเรียนรู้กับเขาเราก็จะรู้ว่า จริง ๆ เขาก็รู้ว่าอะไรเป็นอะไรและเขาก็รู้ว่าภูมิปัญญาของเขามันจัดการกับระเบียบวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชนเขาได้ เขาเลยสืบทอดต่อ ๆ กันมา ตอนผมเข้าไปที่หมู่บ้านมอแกนนี้เป็นปีที่เขาเพิ่งโดนผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิและเขาเพิ่งเปิดชุมชนของเขาต่อ โลกภายนอก ปรากฏว่าค่านิยมภายนอกกับกระแสนิยมซัดเขาพังยิ่งกว่าสึนามิเสียอีก จากที่เขาอยู่ได้ด้วยตัวเองพอมีระบบเงินตราเขาก็กลายเป็นคนยากจนไป พอต้องเข้าสู่ระบบแรงงานเขาซึ่งเป็นไทยใหม่ไม่ใช่ไทยเดิมก็เป็นได้แค่แรงงานรับจ้างราคาถูก การรักษาชุมชนโดยวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าและสามารถประคับประคองชุมชนได้ก็หายไปกับการเข้าสู่วัฒนธรรมกระแสหลัก

เวลาของสารนิพนธ์

งานวิจัยที่ผมทำจึงพยายามดึงเอาบทบาทของตัวเองในฐานะนักศึกษาและอาสาสมัครเข้าด้วยกัน ปกตินักวิจัยมักจะทำงานวิจัยที่สังคมยอมรับได้ประโยชน์ งานวิจัยท้องถิ่นเองส่วนใหญ่นั้นก็เป็นการตีแผ่สภาพท้องถิ่น บอกเล่าวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต แต่ผมกลับคิดว่างานวิจัยท้องถิ่นก็ควรสร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่น ผมจึงเอางานอาสาสมัครซึ่งทำกับโรงเรียนในชุมชนมาผนวกเข้ากับงานศึกษาซึ่งเอาชุมชนเป็นฐาน จึงออกมาเป็นสารนิพนธ์เรื่องบททดลองเสนอหลักสูตรท้องถิ่นมอغلน เป็นการเสนอหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับที่บูรณาการเข้ากับท้องถิ่นของเขาเอง และเอาประสบการณ์ที่อยู่ที่นี่ทั้งหมดกับเด็ก ๆ เสนอเป็นกิจกรรมที่คิดว่าเขาสามารถเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ได้ ตอนแรกผมก็ตั้งใจจะทำเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นของชาวมอغلนซึ่งถ้าคุณงานงานศึกษาวิจัยแล้วมีน้อยมาก ผมเก็บข้อมูลประเพณีของเขาละเอียด ถ่ายรูปไว้ทุกกระบวนการเลย ผมไปเข้าร่วมกับประเพณีที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านซึ่งตอนท้ายของพิธีเขาจะเอาเครื่องเช่น ไหว้มาฉลองกินกัน ผู้นำทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นผู้ทำพิธีกรรมเขายืนไถ่อย่างซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องเช่น ไหว้ให้ผมแล้วพูดว่า “ครูเอาก่อนเลย ครูอดส่ำหามาช่วยสอนลูกหลานของพวกเรา” เวลานั้นผมรู้สึกตัวเป็นส่วนหนึ่งกับพวกเขา และพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของผม วันนั้นผมจึงตัดสินใจทำวิจัยเรื่องนี้แหละ ผมว่ามันสามารถทำหน้าที่อาสาสมัครแทนผมต่อไปในชุมชนได้อีกหลักจากที่ผมต้องไปจากที่นี่แล้ว

พอเสร็จสิ้นงานในพื้นที่ก็เหลือเวลาอีกสองเดือนในการเขียนสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ ผมเสนอหัวข้อสารนิพนธ์ซึ่งอาจารย์หลายท่านทัดทานว่าหนักหนาแต่ท่านก็กรุณาแนะนำว่าทำอะไรบ้างถึงจะทันเวลา พอทุกอย่างลงตัวผมก็กลับไปหมู่บ้านอีกครั้งไปทดลองทำหลักสูตรกับเด็ก เสนอเป็นกิจกรรมประกอบหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งนอกจากจะต้องเอาข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบระเบียบ มาวางขั้นตอนความยากง่ายในการเรียนรู้และลำดับให้กับเด็ก ๆ ตั้งแต่ป.1-ป.6 แล้ว ยังต้องบูรณาการเข้ากับหลักสูตรส่วนกลางซึ่งเป็นหลักสูตรภาคบังคับว่าเด็ก ๆ จะต้องเรียนรู้และเข้าใจอะไรบ้าง เราต้องมองให้มันสมดุลของสิ่งที่เด็ก ๆ ควรรู้ระหว่างความรู้โลกภายนอกกับความรู้จักตัวเอง ด้วยความเป็นลูกครูผมได้แม่ช่วยแนะนำจนสำเร็จเสร็จสิ้นทันเวลา พอเอาไปมอบให้โรงเรียนครูทุกคนกล่าวขอบคุณและบอกว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่ผมทำจะนำไปใช้แน่นอน พอรู้ว่าสำนักบัณฑิตอาสาสมัครประกาศให้เป็นสารนิพนธ์ดีเด่นผมก็ดีใจและขอบคุณทุกคนที่มีส่วนช่วยผมเป็นอย่างยิ่ง

ช่วงหนึ่งของชีวิตบัณฑิตอาสาสมัคร

ไม่น่าเชื่อว่าประสบการณ์มากมายจะใช้เวลาเรียนรู้ในปีเดียว พอมาย้อนดูอดีตหรือที่ผ่านความหลัง ผมว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีช่วงหนึ่งของชีวิต ในฐานะบัณฑิตอาสาสมัครคนหนึ่งที่ผ่านมาหลักสูตรนี้มา ผมว่าเป็นหลักสูตรที่ดี เป็นอีกหนึ่งทางเลือกของอาสาสมัครทั้งหลาย ซึ่งที่นี่มีมาเกือบสี่ทศวรรษแล้ว กระบวนการขั้นตอนการเรียนรู้วิธีการจัดการผมว่าลงตัวเหมาะสมสำหรับอาสาสมัครที่ต้องการประสบการณ์ทำงานร่วมกับได้ความรู้ในเชิงวิชาการด้วย ในส่วนรูปแบบงานอาสาสมัครของ

หลักสูตรผมว่าเขาก็พยายามปรับให้เข้ากับยุคสมัย มีทั้งงานราชการ NGOs ที่มีเครือข่าย ถ้าหากมองหลักสูตรในฐานะที่ตัวเองเคยผ่านมาผมว่าหลักสูตรต้องพยายามปรับตัวเองกับสังคมอยู่ตลอดเวลา เพราะงานอาสาสมัครมันก็มีพลวัตรไปตามสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ถ้ามองหลักสูตรในฐานะทางเล็กลงหนึ่งของงานอาสาสมัครผมว่ามันยังตอบสนองสังคมอยู่

สำนักฯแห่งนี้คงไม่ได้เป็นที่สร้างสำนักแห่งอาสาสมัคร แต่เป็นที่บ่มเพาะให้จิตอาสาออกมางอกงามขึ้น ผมคิดว่าคนที่มาเรียนที่นี่ยังน้อยต้องมีเชื้อไฟของการอาสาอยู่บ้างแล้ว เพราะคงไม่ใช่เหตุบังเอิญที่มาเรียนที่นี้เป็นแน่ คนที่เข้ามาอย่างน้อยต้องเสาะแสวงหาสถานที่ชัดเจนและเพิ่มพูนประสบการณ์ของอาสาสมัคร ต้นทุนของการหาข้อมูลย่อมแสดงถึงจิตวิญญาณที่แต่ละคนมีก่อนหน้าที่จะเข้ามาสำนักฯแห่งนี้แล้ว ส่วนสำนักฯจะมีส่วนในการรักษาจิตอาสาให้มีต่อไปหรือไม่นั้น ผมคิดว่าขึ้นอยู่กับอาสาสมัครเองเป็นส่วนอยู่ใหญ่ สำนักฯมีหน้าที่จัดกิจกรรมให้อาสาสมัครได้เข้ามามีเวทีให้ทดสอบ แต่สำนักฯไม่อาจประกันจิตอาสาที่จะมีต่อไปได้ เพราะการอาสาสมัครมันขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยทั้ง โอกาสแห่งการเสียดสและตัวผู้เสียดสเองด้วย

ผมว่างานอาสาสมัครที่ค่อนข้างน้อยที่สุดก็ต้องตอบสนองกับสภาพจริงของสังคมปัจจุบันให้ได้ซึ่งเรามีหน้าที่ต้องตามให้ทัน แต่ก่อนจะถึงขั้นนั้นความคิดคำนึงอย่างแรกต่องานอาสาสมัครก็คือเราต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าอาสาสมัครนั้นเป็นเรื่องของการอาสา คนที่จะอาสาก็คือคนที่คิดถึงนอกเหนือจากสิ่งที่ตัวเองต้องการ จะกับคนรอบข้างหรือส่วนอื่น ๆ ในสังคมที่ไกลตัวออกไป และคนที่คิดถึงไกลจากตัวเองได้อย่างน้อยเขาต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียงกับความต้องการ ซึ่งสิ่งนี้ก็คืองานของเราอีกทีหนึ่งงานอาสาสมัครก็ต้องสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นเอง การสร้างจิตสำนึกอาสาสมัครจึงต้องคำนึงสองเรื่องใหญ่ ๆ เรื่องที่สำคัญสิ่งแรกที่ต้องคำนึงก็คือสำนักของอาสาสมัคร คนที่จะอาสามาบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมจะแบ่งเป็นสองประเภทคือคนที่สำนึกด้วยตัวเองซึ่งเขามีวัตถุประสงค์อยู่แล้ว มีกระบวนการสร้างสำนึกได้ด้วยตัวเอง กับคนที่ต้องสร้างสำนึกซึ่งเขาอาจบังเอิญเดินผ่านมาทางเส้นทางอาสาสมัครนี่อันนี้เราต้องใส่ใจเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะคนที่สำนึกด้วยตนเองหรือคนที่ต้องสร้างขึ้น การเริ่มต้นเป็นสิ่งสำคัญมากซึ่งมันเกี่ยวโยงกับอีกเรื่องที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งนั่นคือ การสร้างสภาวะแห่งการอาสาให้เกิดขึ้น คนที่มีจิตอาสาหรือคนที่เราเพาะบ่มเชื้อแห่งการอาสาไว้ย่อมไม่สามารถก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้เลย สภาวะแห่งการอาสานี้ก็คืองานอาสาสมัครนั่นเอง ซึ่งได้กล่าวไปแล้วว่าต้องเปลี่ยนไปตามพลวัตรของสังคม นอกจากนี้แล้วงานอาสาสมัครควรมีลักษณะที่หลากหลายตอบสนองต่อสังคมในมิติที่ต่างกันไป มีอิสระ และมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานหรือองค์กร มีทางเลือกและสร้างโอกาสให้คนที่หลากหลายสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ผลของการทำงานอาสาสมัครคงไม่ใช่แค่การสร้างประโยชน์ให้คนอื่น งานอาสาสมัครไม่ใช่การสร้างประโยชน์ให้คนอื่น แต่คือการสร้างคนให้สามารถสร้างประโยชน์ได้เอง ทั้งอาสาสมัครและคนที่ได้รับผลจากการอาสา นั่นผมในฐานะที่เป็นคนบันทึกอนุทินของอาสาสมัครนี่คงต้องปิดหน้าบันทึกลง แต่บทบาทของอาสาสมัครจะยังอยู่ต่อไปและรอโอกาสในการทำประโยชน์อีกครั้ง

บทเรียนที่ 2 1 ปีการเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร โดย แนน

ที่คิด : เหตุผลที่ตัดสินใจมาเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร

เรา เข้ามาเป็นบัณฑิตอาสาสมัครเมื่อปีการศึกษา 2548 หลังจากที่เรียนจบชั้นปริญญาตรี แล้วไปใช้ชีวิตเร่ร่อนตามกระแสสังคมมาพักใหญ่ สมัยที่เราเรียนปริญญาตรี นั้น เรารู้จักสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร อยู่แล้ว ว่าเขาสอนอะไร เรียนอะไร และการจะเตรียมตัว เตรียมใจอย่างไร ถ้าสักวันหนึ่งในอนาคตเราต้องมาเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร จริง ๆ เช่น เตรียมตัวว่า เราต้องมาอยู่รังสิต 3 เดือนนะ เราต้องมาอยู่ชุมชนบท 7 เดือนนะ อย่างนี้เป็นต้น จริง ๆ เราคิดไว้แล้วว่าอยากจะมาเรียน แต่ไม่รู้ว่าจะมาเมื่อไหร่ เรียนจบปุ๊บ มาปั๊บ หรือว่าไปทำงานก่อนแล้วค่อยมา แต่โชคดี หรือโชคร้ายไม่รู้ ที่เราสอบเสร็จเพียง 2 อาทิตย์ เราก็ได้งานประจำทำ จึงรีบไปทำ เพราะคิดว่าชีวิตนี้ช่างสบายอะไรเช่นนี้ อยู่เฉย ๆ ก็มีคนโทรมาให้ไปทำงาน ไม่ต้องไปเดินเตะฝุ่นหางานเหมือนในละครที่เราเคยหวาดกลัวว่าชีวิตเราจะเป็น เช่นนั้น แต่การทำงานนี้แหละ เป็นระเบิดเวลาลูกสำคัญในชีวิต ที่ผลักดันให้เรารีบลาออกมาเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร อย่างไม่ต้องคิดใคร่ครวญอะไรให้มันมาก ไม่ต้องปล่อยระยะเวลาให้มันนานเกินไป เพราะถือว่าการได้เห็นโลกที่กว้างขึ้น ต้องดีกว่าอยู่ในรอกนี่เป็นไหน ๆ หลายคนเคยถามเราว่า “ทำไมคุณถึงตัดสินใจมาเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร?” ไม่รู้ว่าพอเขาเหล่านั้น ต้องการฟังคำตอบในเชิงอุดมการณ์หรือเปล่า แต่สำหรับเราแล้วไม่มีคำตอบประเภทนั้นออกมาจากปากและหัวสมองอย่างแน่นอน ใ้อัปรเภทอยากไปเป็นอาสาสมัคร อยากช่วยเหลือคน อยากเห็นสังคมชนบทดีขึ้น ฉันเป็นคนเล็ก ๆ ที่คิดเปลี่ยนโลก small is beautiful อะไรทำนองนั้น เราไม่เคยคิดหกรอก แค่ได้ยินคนข้าง ๆ พูด หรืออ่านหนังสือเจอก็แทบจะอาเจียนอยู่แล้ว คนดิบ ๆ เลื่อน ๆ อย่างเราจะคิดเข้าไปได้ยังไง สิ่งที่เราคิดก็มีเพียงแค่ว่า.....

แค่อยากไปหาคำตอบให้ชีวิต

ช่วงที่เราทำงานอยู่ที่บริษัทนั้น เราทำงานอยู่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ธุรกิจต่างประเทศ (Export Merchandiser) อยู่ในบริษัทที่มีโรงงานตัดเสื้อภายในอาณาบริเวณเดียวกันนั้นอยู่ในเครือของสหพัฒน์ปิปูลย์ จำกัด ซึ่งมีบริษัทในเครือเป็นร้อย ๆ บริษัท วัน ๆ ก็ถ่ายเอกสารติดต่อ Shipping ติดต่อลูกค้า ที่ไปรับ order มาจากลูกค้าฝรั่งอีกที พวกเจ้าของแบรนด์ดังระดับโลก เช่น GUS, Credibility, Louis Vitton, Disney ฯลฯ ไปดูเขา pack สินค้าออกบ้าง ยื่นเฉย ๆ ให้คนส่ง DHL พุดจาแพะโลมบ้าง คิดบัญชีเล็ก ๆ น้อย ๆ บ้าง ตลอดระยะเวลา 3 เดือนครึ่ง เราไม่เคยได้นั่งเก้าอี้เกิน 5 นาทีเลยสักครั้ง ต้องวิ่งวุ่นไปมาระหว่างตึก office, แผนกบัญชี ในโรงงาน

, ใน stock เหมือนหนูถีบจักร เหนื่อยกายไม่เท่าไร นั่นไม่ใช่ประเด็นสำคัญเท่ากับเหนื่อยใจ เราเกิดคำถามขึ้นมากมายว่า “ทุกวันนี้ เราทำแบบนี้ไปเพื่ออะไร?” เพื่อให้เรารวย หรือเพื่อให้ตระกูลไชฉ้วนรวย แต่ถ้าลาออกมา เราจะถูกที่บ้าน เพื่อน ๆ สังคมประนามใหม่ว่าตกงาน เพื่อน ๆ ที่จบมารุ่นเดียวกันเขาก็ทำแบบนี้กันทั้งนั้นแหละ รับผิดชอบนิยามกันทั้งนั้น เพียงแต่อยู่คนละบริษัทเท่านั้นเอง ออดทนทำ ๆ ไปเหอะ ฉันเกิดคำถามว่า “แล้วทำไมเราต้องเหมือนคนอื่น?” “แล้วความสุขของฉันมันหายไปไหน?” “แล้วความสุขคืออะไร?” “แล้วชีวิตคืออะไร?” “แล้วเรามาอยู่นี่เพื่อจะเดินก้าวไปไหนต่อ?” ทำไมเราต้องอดทนให้คนที่จบแค่ ปวช. ปวส. หรือมหาวิทยาลัยเอกชนหรือราชภัฏอะไรก็ไม่รู้มาด่า ๆ ตอนนั้นสำหรับเราแล้วทุกคนโง่หมด ทั้งบริษัท โง่หมด ทั้ง I.C.C. International โง่หมด ทั้งโรงงานโง่หมด ฉลาดอยู่คนเดียวคือเจ้าของสหพัฒน์ส่วนในบริษัทมีเราก็กับเพื่อนที่โทรชวนเรามาทำงาน เขาจบครุศาสตร์ จุฬาฯ ฉลาดกันอยู่ 2 คน คนโง่ก็ชอบคิดโง่ ๆ ทำโง่ ๆ จนเรากลัวว่าขึ้นเราอยู่ต่อต้องสมองฝ่อและติดเชื้อโง่ไปด้วยแน่ ๆ ความเครียดของเรามีมาก เสียจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เริ่มกินอาหารไม่อร่อย ประจำเดือนมาไม่ปกติ และเป็นครั้งแรกตั้งแต่จบชั้น ม. 5 มาแล้วน้ำหนักเราลดลงไม่ถึง 60 กิโลกรัม (เรื่องน้ำหนักน่าจะเป็นข้อดีข้อเดียวของการทำงานที่นี่) อยู่มาวันหนึ่ง ก่อนที่ความอดทนจะสิ้นสุดลง เราได้เปิดประตูโรงงานเข้าไปเพื่อเอาเอกสารไปให้พี่วิศวกรคนหนึ่ง เราถึงกับอึ้งคนประมาณ 500-600 คน นั่งอยู่หน้าจึก กำลังนั่งก้มหน้าก้มตาเย็บผ้าอยู่ โดยไม่พูดอะไรกันเลย เสียงดังกึก ๆ อื้ออึงตลอดเวลา ขณะที่เราเดินผ่านผู้คนพวกนั้น มันลายตามากจนเกือบจะเป็นลม ถึงแม้ว่าเราจะเคยเดินเข้าไปในโรงงานบ้าง แต่เป็นเพียงแผนกเย็บตัวอย่าง ซึ่งมีสาวโรงงานเพียงแต่ 20 – 30 คน ไม่ได้มีมากมายแบบนี้ ณ วินาทีนั้น ฉันก็เกิดคำถามและคำตอบหลาย ๆ ข้อไปในคราวเดียวกัน เราสงสัยว่าสาวโรงงานเหล่านั้นหลังไหลมาจากไหน ? เขาอยู่เขากินกันอย่างไร ? ได้ค่าจ้างวันละเท่าไรกับการที่ต้องมานั่งหลังขดหลังแข็งแบบนี้ ? และคำสอนต่าง ๆ ที่อาจารย์เคยสอนสมัยเรียนอยู่ปริญญาตรี ก็ผุดขึ้นมาในหัว เราเข้าใจสิ่งที่อาจารย์พูดอย่างแจ่มแจ้งก็วันนี้เอง “โรงงานอุตสาหกรรม คนก็มีค่าแค่เครื่องจักร” “ระบบสายพาน” “บรรษัทข้ามชาติ” “ชนบทล่มสลาย” “ชีวิตสาวโรงงาน” คำเหล่านี้ผุดขึ้นมาในหัวเหมือนมีอาจารย์ตามมาฉาย power point หลังจากนั้นเราก็เดินคอคดกกลง office และบอกกับตัวเองว่าเราคงต้องออกไปค้นหาความหมายให้กับชีวิต เพราะมนุษย์โลกเราต้องไม่มีชีวิตแต่อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมอย่างเดียวแน่ ๆ มันต้องมีด้านอื่นด้วยสิ มันต้องมีที่มา และที่ไป เราไม่รือร้อที่จะไปในที่ที่เพื่อน ๆ ได้เคยพูดเล่น ๆ เชิงดูถูกว่า “อยู่ทำงานด้วยกันก่อน เธอจะไปเลี้ยงควายที่ไหน อย่าไปเลย” ณ ตอนนั้นฉันตอบกับใจตัวเองตั้ง ๆ ว่า “เออ! ภูจะไปเลี้ยงควาย” สิ่งเดียวที่เราต้องรอก็คือ รอสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร เปิดรับสมัครภาคการศึกษาใหม่!

แค่อายาก “ใช้” ชีวิต

ถึงแม้ว่าเราจะอยากไปใช้ชีวิตในชนบท ถึงขนาดเปิด www.bannok.com เพื่อดูว่าที่เขารับ

สมัครครูอาสาบ้างไหมช่วงนี้ แต่ก็ยังมีความกลัวอยู่ในใจลึก ๆ เพราะเราเกิดและโตในกรุงเทพฯ ไม่รู้ว่าเราจะสามารถทานทนกับสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคยไปได้สักกี่น้ำ แต่ความกลัวนั้นก็ค่อยเจือจางลง เมื่อรำลึกถึงคำพูดของครูคนหนึ่งของเราเองที่ได้เคยเขียนเอาไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งว่า “ถ้าชีวิตคือการเดินทาง...แล้วโยที่นั่นต้องถาวร” นั่นนะสิ แล้วโยที่นั่นต้องถาวร? ครูลำบากกว่าเรามาก เพราะครูเป็น communist ครูต้องจ้างปืนต้องต่อสู้อันตราย ต้องเดินทาง ต้องอยู่ป่า ต้องเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ ในป่า ต้องลำบาก ฯลฯ กับแต่เราไปอยู่เฉย ๆ ช่วยงานโครงการที่ไปอยู่นิด ๆ หน่อย ๆ ทำไมจะอยู่ไม่ได้ ถ้าเราอยากไปหาคำตอบให้ชีวิต แต่ไม่กล้าก้าวเท้าออกจากบ้าน มุดอยู่แต่ในกระลา ก็คงไม่เจอคำตอบอะไรทั้งนั้น นอกจากนั่งฟุ้งซ่านไปวัน ๆ เราเชื่อมั่นเสมอตั้งแต่ ตอนเข้ามหาวิทยาลัย ปี 1 ว่า ชีวิตมีไว้ใช้ อยากจะทำอะไรที่เสี่ยงข้างในจิตใจ เรียกร่องก็ทำไปเลย ถ้ามันไม่รบกวนคนอื่นนั้นก็ทำไป ถ้าคิดว่าตัวเองไม่ได้เป็นนอยก็อย่าเกรงกลัวที่จะใช้ชีวิต

2. ที่เป็น : เป็นอะไร ? ทำอะไร?

การเป็นบัณฑิตอาสาสมัครนั้น ไม่เพียงแต่เป็นนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทหน้าที่ที่ทางสำนักฯ จัดเตรียมไว้ให้อย่างหลวม ๆ นั่นก็คืองานในโครงการ ซึ่งจะว่าไปมันก็เหมือนกับเวลาคุณกินไอติมแล้วโชคดีจับได้ไม่สีแดง ทำให้คุณได้ไอติมมากินฟรี ๆ อีกแห่งหนึ่ง เหมือนเราโชคดีบังเอิญเจอพีเลี้ยงที่ดี เจอโครงการที่เข้าใจถึงบทบาทของบัณฑิตอาสาสมัคร แต่ถ้าคุณโชคร้าย ก็อาจไปเจอโครงการที่ใช้งานคุณจนหัวไม่วางหางไม่เว้น เปรียบประดุจว่าคุณเป็นแรงงานที่ได้มาฟรี ๆ ต้องรีบใช้งานมันให้คุ้มก่อนที่มันจะไป แต่อย่างไรก็ตาม การมีภาระงานในโครงการนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะอย่างน้อยในจุดเริ่มต้นจะได้มีบทบาทที่แน่ชัดในการนำเสนอตัวเองต่อชุมชน ถ้าพูดตามภาษาแบบเราก็คือ จะได้ว่าฉันจะจัดวางตัวเองยังไง ที่นี้ ในบัณฑิตอาสาสมัครคนหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยหลายบทบาท หน้าที่ด้วยกัน เรายังก็สวมอยู่หลายบทบาทดังต่อไปนี้

2.1 เป็นชาวบ้าน

การเป็นชาวบ้านเริ่มต้นไม่ยาก เพราะทุกวันนี้ก็เป็นชาวบ้านอยู่แล้ว แก่ทำตัวให้ “ธรรมดา” ก็เป็นชาวบ้านได้แล้ว อย่าพยายามเด่น อย่าโชว์พาว (power) เพราะการที่เป็นคนแปลกหน้าเข้าไปในชุมชนคุณก็จะเด่นมากพออยู่แล้ว แต่เป็นชาวบ้านไม่ยากแต่เป็นอย่างไรให้

เนียน ให้คนรัก ให้คนนึกถึงเราในแง่ดีนั้นทำยาก ต้องใช้ชีวิตอย่างมีสติพอสมควรถึงจะทำได้ ฉันทเองก็พกมาเข้าไปหลายร้อยเล่มเกวียน ก็เลยพอจะทำได้อยู่ วิธีทำไม่ยากเลย แก่เลิกพูดไทยคำอังกฤษคำ เลิกถกปัญหาปรัชญาชีวิตประเภทว่าชีวิตนี้เกิดมาทำไมอะไรแบบเนี้ย เลิกคุยถึงถึงเรื่องอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมล่าสุดของ ธกส. จงอย่างถามว่ากู้กองทุนหมู่บ้านเอาไปดาวนักรถรีเปล่า ห้ามถามความจริงที่เจ็บปวดต่าง ๆ ยกเว้น แต่คุณจะไม่สนกันจริง ๆ หรือคุณคิดว่าคุณแน่พอ และมีวิธีการถามที่เหนือเมฆมากจนชาวบ้านหลุดจากปากออกมาเอง ซึ่งก็ดี เพราะคุณก็จะได้ข้อมูลเพิ่มเติมเอามาเขียนสารนิพนธ์เพิ่มอีก 2-3 บรรทัด มันอาจจะช่วยให้คุณจบเร็วขึ้น 2-3 วัน ก็ตัดดวงเอาจากชาวบ้านให้พอจบมาแล้วก็ไม่ว่าจะมีสักกี่คนที่ยังนึกถึงพวกเขาอยู่ส่วนพวกผู้ชายพายเรือเป็นมาตุ้มแจว ก็ยิ้ม ๆ ให้เขาบ้าง เพื่อฟลุคเป็นขีรถเครื่องมาส่งบ้านเราก็ได้ประโยชน์ ไม่ต้องรักษานวลสงวนตัวนักหรอก เราก็รู้ ขอบเขตมิใช่หรือว่าถ้าจะเล่นด้วยมันควรจะอยู่ในระดับไหน แต่ถ้าควบคุมรากของตัวเองมิได้ประกอบกับโดนพี่ ๆ ที่สำนักขุมมาว่าให้ระวังตัวให้ดี ทั้งบัณฑิตอาสาสมัครหญิงและชาย ก็พกถุยยางกับยาคุมไปเพื่อความอุ่นใจแล้วกัน เหมือนว่าเห็นถุยยางแล้วใจชื้นว่าเฮอ !

ก็รอดแล้ว เปรียบประดุจว่าเอาถุยยางเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจเหล่านี้คือวิธีการเอาตัวรอดไปวัน ๆ อย่างง่าย ๆ และไม่เดือดร้อนใคร หรือเรียกอีกอย่างให้สุภาพว่า เทคนิควิธีการทำงานในชนบท นอกจากการเอาตัวรอดของบัณฑิตอาสาสมัครแล้ว เอาตัวรอด อย่างเดียวไม่เพียงพอ จะอยู่อย่างไรให้คนรักและคิดถึงเราในแง่ดีเมื่อตอนเราจากไป ส่วนตัวเราเองนั้น ใช้อ้อย 2 มุขด้วยกัน มุขที่ 1 คือมุขที่มีมีแต่ให้ หมายถึง มีอะไรให้ได้ก็ให้ มีอะไรช่วยได้ก็ช่วย โดยไม่ต้องมานั่งคำนวณว่าเราจะได้อะไรเป็นผลตอบแทนจะชาวบ้าน เช่น เด็กข้างบ้านบอกว่าอยากเรียนพิเศษภาษาอังกฤษ เราก็จัดให้ สอนล่วงหน้าจากในชั้นเรียนของเด็ก นัดเวลาสอนที่แน่นอนเป็นกิจจะลักษณะทุกสัปดาห์ กลับกรุงเทพฯ เราก็ซื้อหนังสือตัวข้อสอบไปให้ทำ แต่ทั้งนี้ ต้องเป็นสิ่งที่เราทำได้และใจรักจริง ๆ อย่าไปยื่นทำ เพราะถ้าฝืนก็ไม่ต่างอะไรกับคุณกำลังแสดงบทเป็นนางงามผู้มีจิตใจรักเด็กน้อยผู้ด้อยโอกาส สิ่งที่เรากำลังจะบอกก็คือ ทำอะไรก็ทำไป แต่ต้องทำด้วยความจริงใจ “กรุณาอย่าต่อแผล”

มุขที่ 2 คือมุขตลกเจ็บตัว เวลาที่คุณดูตลกกาเฟ๋ มุขตลกเจ็บตัวคือมุขที่เอาถาดฟาดหัว แล้วคนบ้า หรือมุขที่แก่งัดทำเป็นลื่นไหลแล้วล้มหน้าชะม่า เป็นต้น คนเรามักจะขำบนความทุกข์ของคนอื่น ด้วยทฤษฎีนี้เองเราจึงนำมาพัฒนาให้เข้ากับสถานการณ์ เราต้องทำให้ตัวเองดูต่ำต้อยและทุเรศที่สุดเท่าที่จะทำได้ (สำหรับเราไม่ต้องทำก็ได้เพราะมันเป็นโดยธรรมชาติอยู่แล้ว) แล้วคนจะรู้สึกขำปนอินดูเรา ดังนั้นเขาจะอยากคุยกับเรา เพราะว่าเขาไม่รู้สึกลูกถูกกดทับ, จะเอ็นดูและอยากช่วยเหลือเรา เพราะเขารู้สึกสมเพทเรา ประมาณว่าสงเคราะห์มันหน่อยเต๊อะ สุดทำยเมื่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น เราก็จะเป็นที่รักไปได้โดยอัตโนมัติ เช่น มีคนถามว่า “เป็นหยิ่งอึ๊ยัง

บมีแฟน?” ให้ตอบไปว่า “โธ้ย! อ้วน ดำ อย่างหนูใครจะมาเอา เรียนก็ไม่สูง เงินเดือนก็น้อย หนึ่งข้าวเป่าไฟก็บ่เป็น งามก็บ่งาม ฯลฯ “ คุณต้องตอบอะไรให้มันดูต่ำต้อยเข้าไว้ ถึงแม้ในความเป็นจริงแล้วคุณอาจจะคิดว่าตัวเองสุดแสนจะ Perfect ประกวด Thai Super Model ก็อาจจะได้ที่ 1 เป็นต้น

การเป็นชาวบ้านที่ดีและเนียนไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ก็ไม่ยากจนเกินไป สรุปลง่าย ๆ ก็คืออยากได้ความจริงใจก็ต้องเอาความจริงใจไปแลก อยากให้คนรักก็ต้องเห็นเข้าไปถึงใจเขา ต้องรักเขาก่อนแล้วเราจะได้รักตอบ อย่า fake อย่าทำเป็นฉลาด อย่าคิดว่าตัวเองไปโปรดสัตว์ อย่าทำตัวเป็นพวกน้ำฉ่ำแล้ว อย่าทำตัวเป็นคุณหนู ฟังสังวรไว้ด้วยว่า คุณคือชาวบ้าน คนหนึ่ง ถ้าหากว่าการคิดว่าตัวเองคือ “บัณฑิตอาสาสมัคร” จะทำให้ตัวเองแปลกแยกจากความเป็นชาวบ้านก็ไม่ควรแม้แต่จะคิดว่าตนเป็นบัณฑิตอาสาสมัครผู้มีความรู้สูงกว่า เพราะแค่คิดว่าสูงกว่าคุณก็ต่ำแล้ว

เป็นครู

ช่วงแรก ๆ ที่ไปอยู่ในพื้นที่ (หมู่ 8 บ้านดอนมูล อำเภอบ้านม่วง อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน ปฏิบัติงานโครงการในมูลนิธิรักไทย สำนักงานทุ่งหัวช้าง ปัจจุบันสำนักงานทุ่งหัวช้าง ได้ถูกยุบลงเพื่อโยกย้ายไปเปิดพื้นที่ใหม่ที่ ตำบลภูคา จังหวัดน่านแล้ว) ก็ไม่ค่อยมีอะไรให้ทำเท่าไรนัก ด้วยความที่อยากทำอะไรสักอย่าง ด้วยความที่เป็นคนชอบบรรยาย ชอบสอน ด้วยความที่รู้สึกมีความสุขเวลาที่ได้พูดคุยกับเด็ก ๆ และเยาวชน และด้วยความที่เลือก จึงไปขอที่โรงเรียนบ้านม่วง สอนหนังสือ ที่โรงเรียนก็อ้าแขนรับสุดฤทธิ์ เราได้สอนวิชาสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งสมัยเราเป็นเด็กเขาก็เรียกวิชาสังคมศึกษานั้นเอง เราสอน ม. 2 กับ ม. 3 โรงเรียนที่เราสอนนั้นเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีตั้งแต่ชั้น ป. 1 – ม. 3 ชั้นเรียนหนึ่ง ๆ ก็มีแค่ห้องเรียนเดียว เด็กนักเรียนชั้นมัธยมส่วนใหญ่เป็นชาวปกากะญอ (ตำบลบ้านม่วง มีหมู่บ้านที่เป็นชาวปกากะญอ 4 หมู่บ้านจากทั้งหมด 11 หมู่บ้าน) ส่วนลูกหลานคนเมืองพอขึ้นชั้นมัธยมก็ส่งไปเรียนโรงเรียนเวียงเจดีย์ โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอดี เรื่องที่เราสอนก็เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ รัฐสภา กระบวนการยุติธรรม ประวัติศาสตร์ชาติไทยตั้งแต่สุโขทัยถึงเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 โชคดีที่จบรัฐศาสตร์ และโชคดีอีกครั้งที่จบวิชา ไทย Thai Study ก็เลยเป็นเรื่องราวที่สามารถสอนได้ ชีวิตการเป็นครูของเราสุดแสนจะสนุก ตื่นตื่นมากวาดบ้าน ถูบ้าน กินข้าวบ้างไม่กินข้าวบ้าง แต่งตัวเดินไปโรงเรียน ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร แต่เราไม่ค่อยเหนื่อยเท่าไร เพราะชินและมีกำลังใจในการเดินมาก เพราะระหว่างทางจากบ้านไปโรงเรียนจะผ่านบ้านหลังหนึ่ง หลังคาสีฟ้าใหม่เอี่ยม ระเบียงหน้าบ้านติดช่อคอมไฟระย้าสุดหรู (บ้านจริง ๆ ของเรายังไม่มีเลย) ได้ข่าวว่าลูกชายบ้านนี้หล่อ เลยทำเป็นเดินผ่านไป

ผ่านมาทุกวัน เพื่อฟู้คเจออ้ายเป็นกำลังกินข้าวปายอยู่ (ข้าวปาย = ข้าวเช้า = breakfast) เพื่อแกจะชวนเราอ้อมโต๊ะอาหารบ้าง แต่เดินไป-มา อยู่ 7 เดือน ก็ไม่เคยเจอมันอยู่บ้านสักครั้ง

ตอนไปสอนแรก ๆ ก็ไฟแรง ในฐานะที่เป็นครูประวัติศาสตร์ เราก็อยากสอนเหมือนที่เราจำเรียนมาจากสำนักประวัติศาสตร์ท่าพระจันทร์ หรือเป็นที่รู้จักกันดีในแวดวงวิชาการว่าเป็นสำนักถอดหรือโครงสร้าง กรมพระยาดำรงบอกว่าไทยรบพม่า พม่ารบไทย พม่าเป็นตัวการ ท่านปรมาจารย์ชาญวิทย์บอกไม่ใช่อย่างนั้น อย่างเอาความเป็น Nation State ไปตัดสินความเป็นรัฐโบราณ แล้วที่เราไปตีเวียงจันทร์ละ ทำไม่มีคิดว่าเป็นตัวโกงบ้าง เรากลับกลายเป็น Hero ซะอย่างงั้น กรมพระยาดำรงฯ บอกศิลาจารึกเป็นของสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ท่านปรมาจารย์ พรริยะบอกไม่ใช่เพิ่งแต่งเรื่องประกอบหลักหินแห่งนั้นเมื่อสมัย ร. 4 นี้เอง แต่ความคิดทั้งหมด ก็ทำไม่ได้หรอก เพราะประวัติศาสตร์แห่งชาติเด็กที่นี้ยังไม่รู้ แล้วจะไปสอนองค์ความรู้ที่มันเป็นกระแสด้านตรงข้าม มีหวังเด็กทำข้อสอบปลายภาคไม่ได้แน่ ๆ แถมทำข้อสอบ NT (nation Test) ไม่ได้ก็จะกลายเป็นความผิดของผู้สอน ก็เลยจำใจพูด ๆ ไปตามหนังสือ ถึงจะซีเกียจ พุดฉากรบกันตอนเสียกรุงครั้งที่ 1 และ 2 ก็ตามเราว่าถ้าอยู่นานกว่านี้เราต้องนั่งเขียนตำราหลักสูตรท้องถิ่นให้เด็กเรียนแต่เลย ประเภทประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์กระเหรียงในเขตอำเภอทุ่งหัวช้าง หรือเหตุใดลำพูนจึงมีเจ้าหลวงองค์สุดท้าย แล้วทำไมปัจจุบันไม่มีแต่เหลือแค่นามสกุล ณ ลำพูน มันเป็นกระบวนการหนึ่งของการ centralization เพื่อสร้างรัฐชาติ หรือเปล่า อยากให้เด็ก ๆ ได้ลองคิดดู ลองตั้งคำถามดูบ้าง นอกเหนือจากที่เด็ก ๆ สงสัยแล้วว่าทำไมไม่นั่งกับเขตที่ตั้งเล็กกัน? ไม่รู้ว่าเป็นโชคดีหรือโชคร้ายของเด็ก ๆ ที่ได้ครูเป็นคนประเภทท้องถิ่นนิยม ไม่ใช่ประเภทชาตินิยมบางวัน เราก็ปลุกกระดม อ้าย! ไม่ใช่เปิดประสบการณ์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เด็ก ๆ โดยการเปิด VCD Walking Tour ถนนราชดำเนิน, VCD าเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ให้ดูบ้าง พฤษภาทมิฬ บ้าง แต่ 6 ตุลา 2519 ไม่เปิดเด็ดขาด เดี่ยวเด็กอึกแตก คนเรียนประวัติศาสตร์การเมืองจะไม่รู้จักและไม่เข้าใจในเหตุการณ์เหล่านี้เป็นไปไม่ได้ ให้ VCD เป็นคนเล่าเรื่องก็ดี เราจะได้ไม่ต้องพุดมาก วันดีคืนดีเราก็เล่าให้เด็ก ๆ ฟังว่าตอนนี้ในกรุงเทพฯ เขาเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง ทำไมถึงเกิดม็อบสนธิคืออะไร เด็ก ๆ ก็สนใจถามกันดีว่าครูแนบไปม็อบกับเขาใหม่คะ ก็บอกเด็ก ๆ ไปว่า ตอนกลับกรุงเทพฯ ครูก็ไปสะพานมัฆวานเหมือนกันนะ แต่ครูเป็นคนไม่มีอุดมการณ์อะไรหรอก แค่นั่งดูคุณฮิวโก้ ร้องเพลงแค่นั้นเอง ดูเสร็จก็กลับบ้าน บางวันก็นั่งดูจ๊วบ้างเอามันเด็ก ๆ ก็ถามอีกว่าทำไมทักษิณถึงซุกหุ่น? โอนหุ่น? ขายหุ่น? เทมาเส็กคืออะไร? ทำไมสิงคโปร์จึงโต? เราก็ตอบ ไปตามภูมิปัญญาที่มีจากการอ่านมติชนสุดสัปดาห์ และรายวันวันวัน ลำพองดูข่าวไอทีที่ว๊อย่างเดียวคงตอบอะไรเด็ก ๆ ไม่ได้ ทุกวันนี้ เราเลิกสอนจนกลับออกจากพื้นที่ได้เป็นปีแล้ว เด็กนักเรียนยังเขียนจดหมายมาคุยและถามเราเลยว่า ครูขาปฏิวัติกับปฏิรูปมันต่างกันอย่างไร? ทหารมาจากไหน? วันที่ 19 กันยายนครูอยู่ไหนและได้รับอันตรายหรือเปล่า? ทุกวันนี้เรา

ภูมิใจมากที่ทำให้เด็กกลุ่มหนึ่ง แม้ทั้งชั้นเรียนจะมีเพียงไม่กี่คน สนใจในความเป็นไปของบ้านเมือง เป็นเด็กที่มีความคิดความอ่าน ถึงแม้เด็กส่วนใหญ่ก็ไม่ได้สนใจสังคม ไม่ได้สนใจความเป็นไปของโลกกัน บางคนก็มีผิวแล้ว บางคนก็ท้อง บางคนกำลังจะคลอด (เฮ้ย! อย่าเพิ่งสิ รอคูรด้วย) แต่ไม่เป็นไร ได้แค่นี้ก็ดีแล้ว การที่เราเป็นครูเราไม่ได้เงินสักบาท แกรมเดินมาเมื่อยขาอีก เสียเวลาหมกมุ่นกับสารนิพนธ์ (ประชด เพราะปกติเราจะไม่ทำสารนิพนธ์ในพื้นที่ที่อยู่แล้ว) แต่เราก็มีความสุขที่เราได้ทำ และผลตอบแทนที่มี คุณค่ามากกว่าเงินก็คือ เด็กที่ไม่ใช่แค่เด็กที่ตั้งใจเรียน แต่เป็นเด็กที่คิดเป็น และรู้จักเป็นทุกข์ เป็นร้อนและสนใจถึงความเป็นไปของสังคมและนึกถึง“คนอื่น” บ้างไม่ใช่ถึงแต่ตัวเอง

เป็นคนจัดกิจกรรม

ในที่นี้หมายถึง การทำงานในโครงการ แต่ว่าเราเองไม่อยากจะเรียกว่าไปปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นบัณฑิตอาสาสมัครเลย เรียกว่าเป็นคนจัดกิจกรรมหรือเรียกว่าเป็นคนไปเล่นกับเด็กก็แล้วกัน โครงการที่เราอยู่มีพี่เลี้ยงรวมถึงพี่ ๆ ที่ office คนอื่น ๆ ที่ใจดีมาก เราไม่มีงานที่ถูกกำหนดให้ทำอย่างเป็นเรื่องเป็นราว จุดประสงค์ที่รักษ์ไทยเชียงใหม่ได้คุยกันกับทางสำนักฯ ก็คืออยากให้นักศึกษาศาสตรบัณฑิตได้เรียนรู้การทำงานของ staff ของเราในพื้นที่มากกว่า ไม่ต้องถึงขนาดให้รับผิดชอบว่าต้องทำงานอย่างนั้น อย่างนี้ รักษ์ไทย ที่ทุ่งหัวช้างรณรงค์เรื่อง ชุมชนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ เดือนแรกที่ไปพี่ ๆ เขาก็พาไปนั่งฟังเขาประชุมเครือข่ายต้นน้ำในเขตภาคเหนือ พี่งพวก NGO พุดอะไรกันวะ ฟังไม่เห็นรู้เรื่องเลย พุดอยู่ได้ ทุกภาคส่วน ๆ บูรณาการ ๆ ฟังแล้วกินข้าวไม่ค่อยลง ทุกภาคส่วนอะไรจะดูเห็นมีแต่ชาวบ้านกับ NGO ที่ work ไม่เห็นภาครัฐจะค่อยช่วยตัวทำ...อะไรเลย ชาวบ้านทำแนวกันไฟเหนือแยกตาย อยู่ดี ๆ อบต. ก็เอาป้ายมาแปะว่าสนับสนุนโดย อบต. และหน่วยงานภาครัฐนั้น นี่ ฮาห่อข้าวขึ้นไปกินบนดอยเองไว้ด้วยกันเองทุกอย่าง ไม่เห็นส่วนไหนจะมาสนับสนุนเลย เราก็แอบแฝงไปฟังจะได้ดูเหมือนมีอะไรทำ พอเดือนที่ 2 ที่มาอยู่ ถึงได้ช่วยงานมากขึ้นมาหน่อย คือ ทำค่ายเยาวชน เตรียมงานต่าง ๆ เป็น Staff ค่าย หลังจากนั้นจึงมีงานสืบเนื่องจากค่าย ก็คือเป็นพี่เลี้ยงให้เครือข่ายเยาวชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลบ้านปวงทั้งหมดที่คอยก็ 3 หมู่บ้าน แต่ที่เด็กได้ทำกิจกรรมอย่างเป็น สิ่งเป็นสันอย่างต่อเนื่องก็มีอยู่บ้านเดียว คือ บ้านดอนมูลที่เราอยู่นี้แหละ รู้สึกว่าตอนทำเขาประเมินผลออกมา บ้านดอนมูล จะเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมเยาวชนเป็นอันดับ 1 ของอำเภอทุ่งหัวช้างด้วยนะ อันนี้พี่ที่รักษ์ไทยเขาบอกมา เราก็ภูมิใจมากตามเคย ไม่รู้ว่าเป็นเพราะศักยภาพของตัวเด็กเอง หรือเป็นเพราะเด็กมันเห็นหน้าเราที่เปรียบเสมือนตัวกระตุ้นก็เลยทำ ๆ ให้พี่แนนมันเห็นหน่อย เดี่ยวมันว้ากเอาถ้าเห็นพวกเราไม่ทำ ก็ไม่รู้ละ

จริง ๆ แล้วกิจกรรมที่เด็ก ๆ ในหมู่บ้านรวมตัวกันทำนั้นก็ไม่ได้มีอะไรซับซ้อนก็แค่รวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสารพิษแค่นั้นเอง แต่พอทำจริง ๆ นั้นมันไม่ใช่ “ก็แต่” กว่าเด็ก ๆ จะเขียน

โครงการให้แล้วเสร็จ กว่าจะได้เงินมาทำกิจกรรมแต่ละบาท กว่าจะเรียกประชุมกันได้ครบกว่าจะ มาค่อย ๆ อดน้ำจนผักกวาดจะโต กว่าจะเก็บไปขาย กว่าจะทะเลาะกันเสร็จ เจ้าคำว่า “กว่าจะ” นี่แหละ ก็คือกระบวนการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมของเด็กว่า เพราะเหตุใดจนถึงต้องทำ เวลาเจอ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ควรจะแก้ไขกันอย่างไร เราก็ไม่ได้ทำอะไรมากแกไปช่วยตั้งชี้หนุ และช่วย ไปรดน้ำ แกไปนั่งฟังเด็กประชุม แคะช่วยเด็กเขียนโครงการ แก่เลี่ยมเขาให้คนนั้นคนนี่ในกลุ่ม ทะเลาะกัน แล้วดูซิว่ามันจะแก้ปัญหายังไง (อู้ย ! อันหลังไม่ได้ทำนะ) ไม่ว่าฝักจะขายได้หรือไม่ นั้น ไม่สำคัญเท่ากับว่าเด็กได้ ๆ ได้หัดคิด หัดทำ และได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ในการทำ กิจกรรม ตัวเราเองได้เรียนรู้จากเด็ก ๆ ด้วย และจากพี่ ๆ ที่รักประเทศไทยด้วย ที่ ๆ เขาไม่ต้องบอก โดยตรงว่าระยะเวลา 7 – 8 ปี ที่ทำงานในเชิงรณรงค์ อนุรักษ์ป่าต้นน้ำนั้นต้องทำอะไร และ เห็น้อยมากแค่ไหน เพราะขนาดเราทดลองปลูกจิตสำนึกในหมู่เยาวชน ผ่านกิจกรรมเล็ก ๆ ชั่ว ระยะเวลาเพียง 7 เดือน เรายังรู้สึกเลยว่า การปลูกฝัง ค่านิยม และจิตสำนึกในเชิงลึกเป็นเรื่องที่ ยากมาก ๆ เราคิดว่ารักประเทศไทยบรรลุวัตถุประสงค์ในการที่ให้นักจิตอาสาสมัครได้เข้ามาเรียนนรู้ การทำงานของรักประเทศไทย หุ่นหัวข้างแล้ว แต่เราก็ไม่รู้เหมือนกันว่าบัณฑิตอาสาสมัครที่ไปอยู่กับ CARE สาขาอื่น จะเป็นอย่างไร

2.4 เป็นนักศึกษา

ตอนแรกคิดว่าจะไม่พูดถึงช่วงเวลาที่ เป็นนักศึกษาอยู่ที่สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ศูนย์ รั้งสิต

แต่หัวข้อเรื่องเขาให้เขียนถึง “การเป็น บอ. 1 ปี” เรายังแต่เล่าตอนลงพื้นที่ 7 เดือน เดียวชีวิต บอ.

จะขาดหายไป 5 เดือน ซึ่ง 5 เดือนนี้ เป็น 5 เดือนที่สมควรได้รับการบอกเล่ามากจะหลีกเลี่ยงไม่ เขียนไม่เขียนถึงเสียมิได้

ช่วง 3 เดือนแรก

3 เดือนแรกที่เข้ามาเขียนหนังสือที่ศูนย์ฝึกอบรมสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ศูนย์รั้งสิต นั้น

โดยรวมก็ถือว่าดี เพราะชีวิตได้เจออะไรหลากหลายรสชาติ อาจกล่าวได้ว่า 1 ปีที่เป็นบัณฑิตอาสาสมัคร คือ 1 ปีที่คุ้มค่าและเป็นช่วงเวลา 1 ปีที่ดีที่สุดในชีวิต คื่นแรกที่มาอยู่เหงาๆ มากๆ คุยโทรศัพท์เป็นชั่วโมง เพราะขี้เกียจมีปฏิสัมพันธ์กับใคร ไม่เข้าใจเลยว่าทำไมพวกผู้หญิงเขาถึงสนิทกันเร็วจัง เหมือนรู้จักกันมาตั้งกะชาติที่แล้ว ปกติชอบอยู่เงียบ ๆ ได้ยินเสียงเม้าท์กันดัง ๆ รำคาญมาก แต่คื่นต่อ ๆ มากก็ค่อยยังชั่วเริ่มบ่นหน้าได้บ้าง เริ่มมีเพื่อนสนิทที่พูดคุยกันถูกคอ ก็เลยคิดว่าเรารอดตายแล้วแหละในด้านกรเรียน ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร ในห้องเรียนเราก็ตั้งใจเรียนดี นอกห้องเรียนก็เขียนงานส่งมิได้ขาด แต่เราเป็นคนทำอะไรจับจด คิดนานมาก กว่าจะคิดเสร็จจับ

ปากกาที่ไปไปเที่ยงคืนเขียนเสร็จดี 2 เป็นอย่างนี้ทุกวิชา ทุกวัน บางที่ต้องเดินไปคุยก่อนแป๊บหนึ่ง ถึงจะได้ถูกส่งกลับมาเขียนของตัวเอง แต่ถึงจะตั้งใจอย่างไรเกรดเราก็ไม่ค่อยดีเท่าไร เลยไม่รู้จะโทษอะไร นอกจาก “ความโง่” ของตัวเอง ได้ B+ 4 วิชา ได้ A แก่วิชาเดียว จริง ๆ เกรดเท่านี้ก็ถือว่าดีแล้ว แต่เมื่อเทียบกับตอน ป. ตรี เรา รู้สึกว่าเราเรียนยากกว่านี้ อาจารย์ตัดเกรดโหดกว่านี้ ดังนั้น เราเรียนง่ายแล้วทำไมยังได้เกรดน้อยอีก (วะ) การเรียนที่นี้สนุกมาก เพราะอาจารย์ชอบให้คิดให้เขียน ให้ตอบได้ในชั้นเรียน เหมาะกับคนที่เถียงคำไม่ตกปากอย่างเรามาก ๆ ต้องกราบขอพระคุณ อ. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อาจารย์สมัยปริญญาตรีที่ใช้วิธีสอนโดยถือไม้คอล์ยเดินไปทั่วห้อง เด็กห้ามหลับห้ามเหม่อ ห้ามใจลอย เพราะไม่รู้ว่าจะมาจ่อปากเมื่อไหร่ ขึ้นตอบคำถามโง่ ๆ ออกไป อายเขาแย่ เราจึงต้อง alert ตลอดเวลา ช่วงเรียนต้องไปดูงานบ่อย ๆ บางทีก็ต้องเขียนรายงานหลายวิชา ดังนั้น จึงไม่ค่อยว่าง ชีวิตช่วงนั้นเหมือนตัดโลกภายนอกไปเลย ไม่ไปเที่ยวกับเพื่อน ไม่ไปทำอะไรไร้สาระ ก็รู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่าดี

ในด้านสังคม กลุ่มเพื่อนบัณฑิตอาสาสมัครเป็นกลุ่มเพื่อนที่จริงจังมาก ซึ่งคำว่าจริงจังอาจจะหายากตามห้องเรียนฉาบฉวยทั่วไป สมัยเรียนปริญญาตรี แต่อย่างไรก็ดีสังคมในบัณฑิตอาสาสมัครก็มีวัตถุประสงค์อะไรที่เราจับไม่ได้อยู่หลายอย่าง จรรยาภรณ์เรียกประชาคมศูนย์ฝึกอบรมสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ศูนย์รังสิตว่า “คอมมูน” คืออยู่หน่วยตรงที่เราไม่ต้องตกขี้มารดผัก วันแรกที่มาถึงใส่ผ้าห่ม ผ้าคลุมเตียง วางไว้ตรงโต๊ะเขียนหนังสือ ธนิตเรียกมันว่า endowment (ทุนบริจาค) ศัพท์เหล่านี้เราจะรู้กัน 2 คน ต้องพูดเบา ๆ เดียวเพื่อนคนอื่นได้ยินแล้วไม่พอใจ เราไม่ชอบเข้าแถวเคารพธงชาติ เพราะเราไม่เชื่อในความจำเป็นของมรดกตกทอดสมัยจอมพล ป. ที่พยายามจะสร้างชาติ เราไม่ชอบกินอาหารรสชาติไม่ดี ที่เพื่อน ๆ ทำ เพราะเราก็ต้องเปิดอกพูดกันอย่างยุติธรรมว่า เวิร์กวันก็ทำได้ห่วยจริง ๆ จะมานั่งปั้นหน้ากินถนอมน้ำใจกันอยู่ทำไม เรามีเงินออกไปกินโรงอาหารก็ได้ ถ้าอยู่ในพื้นที่แล้วไม่มีทางเลือกอันนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง ๆ แต่อยู่รังสิต เราเลือกได้ เราอยู่มาตั้งแต่ ปี 1 ทำไมเราจะไม่รู้แหล่งอาหาร เราไม่ชอบห้องน้ำที่ ส.บอ. เพราะมันทำให้เราถ่ายไม่ออก เราจึงออกไปใช้ห้องน้ำที่ Interzone ทุกวันแต่ความทุกข์ยากลำบากกายเหล่านี้จะเป็นเรื่องจิบจ้อย เมื่อวันหนึ่งที่เราต้องเผชิญกับปัญหาที่เราจับไม่ได้ สุดแล้ว และมันก็ทำทลายความเป็นสำนักบัณฑิตอาสาสมัครเอง

เราไม่ขอเล่ารายละเอียดเหตุการณ์อุบาทว์ในกระนั้น สิ่งที่เราจับไม่ได้เพราะมันขัดกับมโนธรรมของสังฆปริณายกมากที่สุดก็คือ “เรา” กำลังอยู่ท่ามกลางหมุ่ใจ เราไม่เคยจะติดใจเลยว่าใครเป็นผู้โขมยของ เพราะของอย่างนี้ถ้าอมรับกันตรง ๆ มันให้อภัยกันได้อยู่แล้ว คิดซะว่าเพื่อนกันขอกันกินมากกว่านี้ แต่วิธีการแก้ปัญหาของบัณฑิตอาสาสมัคร 37 “ส่วนใหญ่” คือพยายามจะคุ้มใจและพูดจาวากล่าวาจนกลายเป็นว่าคนที่ต้องการจะยืนอยู่ข้างความถูกต้องนั้นเป็นใจเสียเอง คงกลัวว่าหากความจริงปรากฏอาจจะรับไม่ได้ที่เพื่อนเป็นใจเสียเอง สิ่งนี้ได้บั่นทอน

กำลังใจในการ “อยู่” ของพวกเรา มาก เราผิดหวังกับเพื่อน ผิดหวังกับสำนัก ผิดหวังกับชีวิต จนงงว่าอะไรคือความจริง ความดี และความงาม สุดท้ายสิ่งเหล่านี้ ก็เป็นเพียงแค่อุดมคติเท่านั้น ค่าคือนหนึ่งที่อารมณ์ได้ตกต่ำถึงขีดสุด พวกเราซึ่งจักรยานไปที่ตึก SC ไปนั่งอยู่ที่เท้าของอาจารย์ป่วย เราไม่รู้ว่ารณิตคิดอะไรรู้แต่ว่าเขาอยากลาออก เราไม่รู้ว่าคิดอะไรเราไม่รู้ว่่าที่กรคิดอะไร แต่ในขณะที่เรากราบเท้าอาจารย์อยู่นั้น เราพูดกับอาจารย์ป่วยว่าขอให้เหตุการณ์นี้ผ่านไปด้วยดี ขอให้คนผิดโดนลงโทษ ขอให้ความจริง ความถูกต้อง ความดีงามสามารถดำรงอยู่ได้จริง ๆ ในสังคมเล็ก ๆ อย่างใน ส.บ.อ. นี้ และที่สำคัญขอให้หนูมีพลังที่จะอยู่ในสังคมแบบนี้ต่อไป ธนิตกับดีเรียกพวกเรา 5 คนว่าเป็น “ภาคีนกพิณซ์” เามาจากหนังสือแฮรี่ พอร์ตเตอร์ เพราะนกพิณซ์มีกำเนิดจากเง้าถ่ายภายในกองไฟ นกพิณซ์ไม่ตายง่าย ๆ เหมือนเรา 5 คน ที่ถูกถีบจนตกขอบสังคม กลายเป็นคนกลุ่มน้อยแต่ยังหน้าด้าน ไม่ตาย ไม่หายไปไหน

ที่เห็น : ได้เห็นและเข้าใจสังคมชนบทมากยิ่งขึ้น

การเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร 1 ปี ทำให้เราได้เห็นและเข้าใจสังคมชนบทมากยิ่งขึ้น ที่ว่าเห็นและเข้าใจนั้น เห็นอะไรและเข้าใจอะไร

3.1 สังคมชนบท : สังคมของความขมขื่น

เมื่อก่อนนี้รู้แต่ว่าคนในชนบทเขาประกอบอาชีพเกษตรกรรมกัน มีไร่ มีสวน มีนา เยอะ ๆ มีที่กว้าง ๆ รู้อะไรแบบฉาบฉวยมาก แต่ไม่เคยสนใจว่าไว้สิ่งที่เขาปลูกนั้นมันจะขายได้กี่บาท พอได้เงินมาแล้วมันจะพอกินมั่ง พอได้เงินมาก่อนหนึ่งก็ต้องใช้ไปทั้งปี ไหนจะใช้หนี้ ส่งลูกเรียน กินใช้ไปวัน ค่าใช้จ่ายจิปาถะ แล้วเขาอยู่กันได้ยังไง บ้านที่เราไปอยู่ปลูกกล้วย จริง ๆ ก็ปลูกกันทั้งจังหวัด นั่นแหละ ขายกล้วยสดได้กิโลกรัมละ 6-7 บาท ปีหนึ่งจะมีเงินซัก 30,000-40,000.- บาท เราเคยมีเงินเดือนหนึ่งใช้ 20 วัน ก็หมดแล้ว เขาลำบากกว่าเราตั้งเยอะ แถมยังได้เงินน้อยกว่า ทำไมชีวิตมันติดลบแบบนี้ ถูกเอาเปรียบตลอด เศรษฐกิจพอเพียง ใช้การไม่ได้ เพราะจะกินเข้าไปยังไม่มีแล้วจะเอาอะไรมาพอเพียง มันยังกินไม่ทันอิ่มด้วยซ้ำ เหล่านี้เป็นสิ่งที่เราและคนอื่น ๆ ก็อาจอ่านหนังสือเจอ ได้เห็นในโทรศัพท์ ได้ยินครูสอน คิดว่ารู้แล้ว เข้าใจแล้ว แต่มันก็ไม่เกี่ยวอะไรกับเราสักหน่อย รู้ไปก็ไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น เหมือนดักน้ำลดตอ แต่พอมาประสบกับตัวเอง อาศัยอยู่ในพื้นที่จริง ๆ เราก็ได้ประจักษ์วิถีการรทำมาหากินของชาวชนบทด้วยตนเอง เรารู้แต่ถ้าเป็นเราคงขมขื่นมากเพราะเราเป็นคนคิดมาก แต่เราไม่เข้าใจว่าชาวบ้านเขาอยู่กันได้อย่างไร แสดงว่าเขาต้องเข้มแข็งมาก หรือภาคชนบทมีสิ่งอื่นใดที่มาชดเชยว่าความขาดของเขาจนรู้สึกว่าเขาไม่ได้ขาดแคลน

ด้านสิ่งแวดล้อม ในฐานะที่ปฏิบัติงานในโครงการที่รณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและป่าต้นน้ำ ได้มีโอกาสเดินป่า ขึ้นดอยจริง ๆ ครั้งแรกในชีวิต ก็เลยรู้ว่าป่าต้นน้ำนั้นสำคัญอย่างไร ทำไมถึงต้อง

ทำฝ่ายดักตะกอน เข้าใจแล้วว่าทำไมป่าคือชีวิต เพราะชาวบ้านเขาอยู่กับป่าและหากินกับป่านั้นเอง คนบนดอยต้องรักป่ามาก ๆ เป็นหลาย เท่า ไม่เช่นนั้นก็จะไม่นำมาให้คนปลายน้ำอย่างเรา ๆ ใช้ เรายังเคยพบว่าคนที่รักษาแหล่งทรัพยากร เขาเป็นกลุ่มคนที่ใช้ทรัพยากรน้อย แต่คนเมืองไม่คิดจะช่วยรักษาอะไร แล้วก็ยังใช้ ๆ ผลาญอย่างเดียว บริโภคอย่างเดียว ทำไมเรื่องราวมันถึงกลับกัน

ด้านการศึกษา คิดว่าการศึกษาในชนบทมีแต่ความขาดแคลน ต่อให้ไปเข้ามี computer ใช้ แต่ก็ไม่ครูสอน ในตำบลและอำเภอที่เราอยู่เกิดปรากฏการณ์เหมือนกันคือครูไม่ครบชั้น นั้นหมายความว่าครู 1 คน ต้องสอนครบหลายชั้น เราเคยไปช่วยเพื่อนสอนครูหนึ่งชื่อโรงเรียนบ้านแม่บอน ชั้น ป. 3 กับ ป.4 ต้องเรียนด้วยกัน ครู 1 คนสอน 2 ชั้น และสอนทุกวิชา ตั้งนั้นอย่าถามถึงคุณภาพ อันนี้คือเบื้องต้น ส่วนเบื้องปลายก็ยังไม่ต้องถามถึงใหญ่ เมื่อเรียนมาแบบไม่มีคุณภาพ ก็หาน้อยนักที่จะมีเด็ก เก่ง ๆ ไปสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในสถาบันดี ๆ ดัง ๆ ได้ ต่ให้ไม่ดีไม่ดังก็ยังสอบไม่ค่อยจะได้ ประกอบกับสถานะทางการเงินก็ไม่ใช่ว่าจะดี ดังนั้น การเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ดูเหมือนจะเป็นเรื่องของลูกคนรวยเท่านั้นที่จะมานั่งพูดกัน

3.2 สังคมชนบท : สังคมของความเรียบง่ายและงดงาม

ฉันพบว่าสังคมชนบทนั้น ผู้คนเขาอาศัยกันอย่างเรียบง่าย ไม่ใช่คิดว่า ทุนรอนทุนาย อะไรมากนัก มีอะไรก็กิน ไม่เหมือนเราที่สมัยก่อนอยากกินอะไรต้องนั่งรถไปห้างเดี๋ยวนั้น อยากได้อะไรต้องเดี๋ยวนั้น เพราะเราคงสะดวกสบายดีต้องเป็นนิสัย รู้สึกยังไงก็บอกตรง ๆ ถามตรง ๆ ไม่เหมือนเราที่บางทีอยากรู้อะไรจากใครต้องหลอกถาม ต้องถามเชิงปรัชญา จิตวิทยา อะไรไปนู่น จะบอกรักใครที่ ต้องแต่งนิยายไปร้อยกว่าหน้า เพื่อจะรอเขียนในบรรทัดสุดท้ายว่ารักเธอ บางทีคนเราก็ fale เสียจนเคยชิน จนคิดเป็นสันดาน จนไม่รู้ว่าคุณจริงคืออะไร ความต้องการคืออะไร เข้าใจแล้วว่าทำไมคนต่างจังหวัด จึงบอกว่าคนกรุงเทพฯ ดัดจริต แต่ความเรียบง่ายนั้น ไม่ใช่เรียบง่ายแบบอะไรก็ได้มั่ว ๆ ง่าย ๆ อยู่ไปวัน ๆ เขามีครรลองปฏิบัติของเขาอยู่ หรือจะเรียกว่ามีภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ครอบคลุมการใช้ชีวิตในทุก ๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นการเกิดไปจนถึงการตาย การทำมาหากาน การเล่าเรียน การแพทย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เวลาที่เราได้ร่วมประเพณีพื้นเมืองอะไรบางอย่าง เช่น ปีใหม่เมือง เลี้ยงผี แต่งงาน งานปอยต่าง ๆ เรายังรู้สึกว่าชนลูก ต่อมด้า ซาบซึ้ง และรู้สึก “อิน” ไปกับเขาด้วย ขณะที่เวลาไปเล่นน้ำสงกรานต์ที่ถนนข้าวสาร มันก็เทศกาลสงกรานต์เหมือนกันแต่ทำไมเราถึงไม่ต้อมด้ากับมันเลย จะเดินไปไหนแต่ละที่มีแต่ความหวดระแวงว่าน้ำแข็งจะลอยมาโดนหัวเมื่อไหร่ จะโดยจับนมเมื่อไหร่ ตอนนั้นก็รู้ว่าวัฒนธรรมในกรุงเทพฯ หลาย ๆ อย่างมันไม่มีรากเหง้าไป มันเป็นวัฒนธรรมประดิษฐ์ เอน้ำใส่ไส่กันแล้วไงต่อ ไม่มีชนทรายเข้าวัด เพราะเราไม่เคยเอาทรายติดเท้าออกจากวัด เนื่องจากปีชาติหนึ่ง ๆ แทบไม่เคยเข้าวัดกับเขาเลย เป็นต้น ต่อให้คนในเมืองกรุงเทพฯ ยามจำลองบ่อทรายมา

ไว้ในวัดก็เท่านั้นแหละ ไม่ได้เข้าใจอะไรมากขึ้น คิดเสียว่าดีกว่าพาลูกไปเล่นทรายที่บางแสน
ดังนั้น จึงว่าสังคมชนบทเป็นสังคมที่เรียบง่ายแต่แฝงไว้ด้วยความงดงาม

4. ทีไป : แล้วเราก็พบคำตอบให้ชีวิต

สมัยที่ยังสับสนกับชีวิตอยู่นั้น มีคำถามมากมายเกิดขึ้น พอต่อมาเราก็เริ่มรู้ว่าชีวิตที่ดีคือ
การอยู่อย่างมีความสุข แล้วความสุขคืออะไร ? การเป็นบัณฑิตอาสาสมัครบอกกับเราว่าความสุข
ก็คือกินอิ่ม อาหารอร่อย นอนหลับ ไม่ฝืนร้าย ได้มีเวลาเรียบ ๆ นั่งอ่านหนังสือ ได้สอนหนังสือ
ได้พูดคุยกับเด็ก ๆ ได้เดินเล่น ได้เห็นดวงอาทิตย์ตกตรงหุบเขา ได้เอาใจคนที่เรารัก ที่พูดมา
ทั้งหมดนี้ล้วนไม่เกี่ยวสักระยะที่เราจะทำงานที่ไหน ได้เงินเดือนเท่าไร จะถูกคนนินทา ว่าอะไร
ที่สุดแล้วคนเราจะต้องการอะไรมากไปกว่านี้ แต่ไม่รู้จะคนอื่นอาจจะต้องการมากกว่านี้ก็ได้ แต่
เราต้องการแค่นี้แหละ

บทเรียนที่ 3. บทเรียนที่ได้จากการเป็นบอ.(บัณฑิตอาสาสมัคร) โดย อู๋บอ๊อบ บทนำเรื่อง

เสียงท้วงติง ถามไถ่ด้วยความเป็นห่วง เมื่อฉันบอกกับพวกเขาว่า “ฉันกำลังศึกษาต่อใน
หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” เสียงที่ได้รับ
กลับมาโดยส่วนมาก จะเป็นในลักษณะของคำถาม “ไม่ว่าจะเป็น

“มันคืออะไรหรือ บัณฑิตอาสาสมัคร”

“เรียนจบแล้ว จะไปทำอะไร แล้วดีประกาศนียบัตร”

“เรียนไปแล้วได้อะไร” ฯลฯ

หลายคำถามที่ได้รับมา ณ ขณะนั้น ฉันสามารถให้คำตอบกับคนที่ถามไปได้อย่างไม่
ยากเย็นนัก การเรียนจบจากสาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกอบกับลักษณะนิสัยส่วนตัวที่เป็นคนช่างพูด ช่างเจรจา ช่างหา
เหตุผล และจังหวะชีวิตที่อยู่ในช่วงว่างงาน หลังจากเรียนจบมาได้สักพัก ทำให้ทั้งหมดถูกหยิบ
ยกขึ้นมาเป็นเหตุผลที่ถูกหล่อลื่นด้วยคำพูดสวยงาม

“บัณฑิตอาสาสมัคร เป็นหลักสูตรที่ต่อยอดจากวิชาความรู้ที่ร่ำเรียนมาได้ (ด้านการพัฒนา
ชุมชน) ฉันชอบทำงานกับชาวบ้าน ชอบการเข้าหาผู้คน ชอบศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน ชอบเรียนรู้
สิ่งแปลกๆ ใหม่ ๆ ชอบทำงานในต่างจังหวัด (ฉันเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด) และเป็นหลักสูตร
ระยะสั้น 1 ปีเอง ยังงานใหม่ทำไม่ได้ ก็ดีกว่าอยู่ว่างๆ ฯลฯ”

เป็นเหตุผลที่คิดว่าสมเหตุสมผล ดีที่สุด และตรงกับความคิดของตนเองที่สุดแล้ว เป็น
คำถามที่ตอบได้ไม่ยากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับคำถามในลักษณะเดียวกันที่ได้รับเมื่อครั้งกำลังจะเข้า
ศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเดียวกัน แต่จากคำถามเหล่านี้เอง

ที่ทำให้ฉันคิดว่า เมื่อเรียนจบแล้ว จะต้องทำอะไรสักอย่าง ที่เป็นการตอบคำถามเหล่านี้อย่างเป็นทางการเสียที

คำตอบที่ค้นพบ

ชีวิตบัณฑิตอาสาสมัคร (บอ.) ตามระยะเวลาในหลักสูตร 1 ปี จะแบ่งการดำเนินเป็น 3 ช่วง จังหวะชีวิต ได้แก่

1. การเรียนในภาคทฤษฎี 3 เดือน ด้วยหลักสูตรเร่งรัดที่จะทำให้ บอ. ทุกคนสามารถศึกษาเรียนรู้เพื่อนำวิชาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในช่วงลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง และในช่วงระยะเวลา นี้ บอ. ทุกคนจะต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันที่สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร (สบอ.) ให้มากที่สุด เพื่อให้สามารถร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเพื่อนและของ สบอ. ได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ สบอ. จัดให้ เช่น การดูงาน การทดลองใช้ชีวิต ฯลฯ หรือกิจกรรมที่เพื่อนๆ บอ. จัดขึ้นเอง เช่น การเล่นกีฬา การทำอาหาร ฯลฯ ก็ตาม

ช่วงเวลาสามเดือนที่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันแทบตลอด 24 ชั่วโมงนั้น ไม่ต่างกับรายการ Reality Show ทางสถานีโทรทัศน์บางรายการที่ให้คนจากต่างที่ต่างทาง หลากหลาย แต่มีความฝันและจุดมุ่งหมาย ร่วมกันมาอยู่อาศัยด้วยกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน และมาพุ่มพักตัวเองไปพร้อมๆ กันภายใน บ้านหลังเดียวกัน เพื่อที่จะได้ออกไปสู่โลกกว้างตามทางที่แต่ละคนเลือกจะทำ เลือกจะเป็น แต่ สำหรับชีวิต บอ. นั้น ต่างกันตรงที่ บอ. ของเราไม่ใช่การแข่งขัน ไม่มีรางวัลชนะเลิศ ไม่ต้องการ เสียงตอบรับจากผู้ชม หรือคะแนนโหวตผ่าน sms จากทางบ้าน แต่เป็นการชื่นชม ยอมรับจากตนเอง การเลือกที่จะทำในสิ่งที่ดีตอบสนองแก่ชาวบ้าน แก่สังคมที่เราอยู่อาศัย และการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ ระหว่างกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถไปถึงปลายทางที่ฝันไว้พร้อมๆ กัน

2. การลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง 7 เดือน ตามพื้นที่โครงการของหน่วยงานต่างๆ ที่ สบอ. สรรหามาให้ บอ. เป็นฝ่ายเลือกเองตามความสนใจ ความถนัด และความต้องการของแต่ละคน โดยที่แต่ละคนจะได้รับข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของโครงการ/หน่วยงาน ภาระงาน และลักษณะของพื้นที่ โดยสังเขป ตลอดจนความคาดหวังของหน่วยงานต่อ บอ. เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจก่อนด้วย

สำหรับตัวฉันเองแล้ว พื้นที่ที่ฉันเลือกเป็นพื้นที่ปฏิบัติงาน เป็นโครงการสหทัยมูลนิธิ ลงพื้นที่ ณ หมู่ที่ 6 บ้านโดนกลอย ตำบลกำพวน กิ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง เป็นชุมชนมุสลิม (ชาวบ้าน 95% นับถือศาสนาอิสลาม) ซึ่งโดยส่วนตัวของฉันแล้ว ฉันไม่เคยได้สัมผัสชีวิตของมุสลิม มาก่อนเลย ข้อมูลที่ฉันทราบเบื้องต้นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมุสลิม ก็คือ ไม่รับประทานเนื้อหมู ไม่ เลี้ยงสุนัข และนับถืออัลเลาะห์ เพียงเท่านั้น โชคดีที่ได้เพื่อน บอ. ที่เป็นมุสลิมเพียงคนเดียวที่รู้จัก ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เปิดใจเต็ม-หลักสูตรมุสลิม-ให้ก่อนลงพื้นที่ ทำให้เพิ่มพื้นฐานความรู้ เบื้องต้นได้อีกพอสมควร

3. การทำสารนิพนธ์ 2 เดือนสุดท้าย หลังจากทีกลับจากพื้นที่ เพื่อเป็นผลงานทางวิชาการ ก่อนที่จะจบหลักสูตรอย่างสมบูรณ์

ในระยะเวลาหนึ่งปี หรือ 365 วันที่ใช้ชีวิตในสถานะของการเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ฉันรู้สึกว่าเป็นขั้บันใดแห่งชีวิตที่มีแต่ก้าวแห่งความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของฉันอย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งในสายตาของฉันที่เฝ้าเพียรมองและสำรวจตนเองอยู่เสมอๆ และในสายตาของผู้คนรอบข้างที่อยู่รายล้อมรอบฉัน

□ ชีวิต คือ การเรียนรู้และการรู้จักตนเอง

ฉันเรียนรู้และรู้จักตนเองเพิ่มขึ้นทุกวันในช่วงชีวิต 365 วันนั้น ไม่ว่าจะสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันนั้น ชีวิตฉันจะต้องเผชิญพบกับเรื่องราวใดๆ ก็ตาม ทุกการกระทำ ทุกความคิด ทุกการตัดสินใจ เกิดขึ้นมาจากการหลอมรวมความเป็นตัวตนของตนเองและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น

- เรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาใหม่ๆ ในชีวิต
- เรียนรู้การใช้ชีวิตกับเพื่อนๆ บอ.
- เรียนรู้การดำเนินชีวิตให้รู้สึกว่าตนเองมีค่า
- เรียนรู้การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เป็นต้น

ทำให้รู้จักตนเองในมุมมองใหม่ๆ เช่น

- กับบางปัญหา (ที่แม้จะเกี่ยวข้องกับเราโดยตรง) เราไม่ควรเอาตัวเองไปผูกติดกับมันมาก

นัก

- กับเพื่อนบางคน ก็ทำให้เรารู้สึกดีได้ แม้เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่เค้าทำให้เราก็ตาม
- ในบางวัน แค่การตื่นแต่เช้า ก็ทำให้ชีวิตตนเองรู้สึกว่ามีค่ามากขึ้นกว่าเดิมเยอะ
- ถ้าปรับปรุงนิสัยบางอย่างของตนเองได้ โดยที่ไม่สูญเสียความเป็นตัวเองมากนัก ก็ทำให้อยู่กับเพื่อนๆ ได้อย่างมีความสุขมากขึ้น เป็นต้น

□ เพื่อน·และมิตรภาพที่หาซื้อไม่ได้

ตลอดระยะเวลาที่อยู่ด้วยกันที่ สบอ. นั้น เวลาที่เพื่อนๆ ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันนั้นเป็นมากกว่าเวลา 4 ปีที่เรารู้จักกับเพื่อนสมัยเรียนมหาวิทยาลัยบางคนเสียอีก เพราะ บอ. ใช้ชีวิตเป็นครอบครัวเดียวกัน ตลอดทั้งวันทั้งคืน กลางวันเรียนด้วยกัน เช้า-กลางวัน-เย็น ทำกับข้าวด้วยกัน ทานข้าวด้วยกัน เล่นกีฬาด้วยกัน กลางคืนนอนด้วยกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกเรื่องราวของชีวิตกันจนเรียกได้ว่า มีเพียงเวลาเดียวที่เราไม่เห็นหน้าเพื่อนๆ ก็คือ ตอนที่เราหลับตานอนเท่านั้น แต่พอลืมตาตื่นขึ้นมาเมื่อใด เพื่อนๆ ก็จะกลายเป็นคนในสายตาของชีวิตเราตลอดเวลา และแม้ว่าเวลาที่พวกเราแยกย้ายกันลงพื้นที่ก็ตาม ก็ยังคงมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ส่งข่าวคราวเล่าสู่กันฟัง ส่ง

กำลังใจให้กัน ไม่เคยขาด คั้งนั้น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนๆ จึงเป็นสิ่งที่ผูกพันแน่นแฟ้นกันมาก

□ การเรียนรู้จากชุมชน

สำหรับสิ่งที่ได้รับจากชุมชน หลายๆ สิ่งนับเป็นความรู้ใหม่ที่ฉันไม่เคยรู้มาก่อนเลย โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับ ·ความเป็นมุสลิม· และ ·ชาวใต้· วิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย วัฒนธรรม ประเพณีของชาวใต้ที่เป็นมุสลิม ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตที่แตกต่างกับคนไทยในภาคอื่นๆ ระบบการดำเนินชีวิต ทูทางสังคมต่างๆ เป็นต้น ตลอดจนการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชาวบ้าน และชุมชนนั้น ยังทำให้รู้สึกเข้าใจ เข้าถึง และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเพิ่มจิตสำนึกในการทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อชุมชนและสังคมที่ตนเองอยู่อาศัยด้วย

□ บททดสอบชีวิตและจิตใจ

7 เดือนที่ต้องลงไปใช้ชีวิตคนเดียวในพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคย เป็นโจทย์ที่ยากพอสมควร แม้ว่าเคยมีประสบการณ์การฝึกงานกับชุมชนที่ จ.น่าน มาแล้วในสมัยที่เป็นนักศึกษาปริญญาตรี แต่ครั้งนั้น มีเพื่อนๆ ร่วมลงพื้นที่ถึง 16 คน ในชุมชนเดียวกัน แต่สำหรับครั้งนี้ ฉันต้องดูแลรับผิดชอบ และดำเนินชีวิตด้วยตัวเองเพียงคนเดียวในชุมชนที่เรียกได้ว่า ·ไม่รู้จักเลย· ทำให้ต้องอาศัยการปรับตัว ปรับใจ อดทน และเรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปเรื่อยๆ โดยอาศัยกำลังใจจากตนเองและคนรอบข้าง รวมทั้งแสวงหาตัวตนของตนเองจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เปลี่ยนไปด้วย

ตัวแปรและปัจจัยต่างๆ เพิ่มมากขึ้น แปรตามกับวันเวลาที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน แต่แปรผกผันกับความเหงาและความกลัวที่ลดน้อยถอยลงตามวันและเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่มากขึ้น ทำให้ฉันสามารถผ่านโจทย์ทดสอบข้อสำคัญของชีวิตและจิตใจมาได้อย่างสวยงาม

□ การฝึกฝนตนเอง

หลายๆ สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 12 เดือนของชีวิต บอ. นั้น ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับชีวิตของฉันเลยก็ว่าได้ แม้ว่าจะคุ้นชินกับการใช้ชีวิต ·เด็กหอ· มาก่อนพอสมควรและแม้ว่าฉันจะไม่ใช่ ·คุณแม่· ที่หยิบจับทำอะไรไม่เป็นเลยก็ตาม แต่การที่ต้องทำอะไรด้วยตนเองแทบหมดทุกอย่าง ไม่เหมือนกับตอนอยู่บ้านที่มี ·Miracle Mom· มารดาแม่หัตถกรรมคอยช่วยทำให้แทบจะทุกอย่าง ไม่มีคนคอยช่วยเหลือ ช่วยระวังหลัง ช่วยเก็บรายละเอียด เวลาที่พลาดหรือเผลอไปบ้าง การฝึกฝนตนเองที่ฉันสามารถรวบรวมได้อย่างชัดเจน เช่น

- ต้องเริ่มฝึกตนเองให้รอบคอบและระมัดระวังมากขึ้น
- ต้องทบทวนการกระทำและความคิดของตนเองตลอดเวลา (สิ่งที่ช่วยเหลือได้มาก คือ การเขียนบันทึกประจำวัน)

- ต้องฝึกการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทั้งเรื่องสภาพแวดล้อม (อากาศหนาว เย็นและฝนตกชุกเป็นหลัก) ทั้งเรื่องผู้คน (เพื่อนๆ บอ.และชาวบ้านในชุมชน) เป็นต้น

- ต้องฝึกฝนตนเองให้เคยชินกับการอยู่ร่วมกับคนหมู่มาก ทำให้ต้องลดความเป็นส่วนตัว ของตัวเองลงพอสมควร ต้องลด ลักษณะนิสัยส่วนตัวบางอย่าง ที่อาจทำให้เป็นปัญหาในการอยู่ ร่วมกับคนอื่นไปบ้าง ซึ่งไม่ง่ายเลยกับชีวิต ลูกสาวคนเดียวของพ่อกับแม่ ของฉันที่คุ้นชินกับการใช้ชีวิตคนเดียวอย่างเต็มที่ ดังนั้น สำหรับเรื่องนี้แล้ว ฉันถือว่าเป็นการฝึกตนเองที่ยากที่สุดในการใช้ชีวิตของฉันเลยก็ว่าได้

□ การปฏิบัติงานจริง หลังจากภาคทฤษฎี

ใช้ทฤษฎีที่ร่ำเรียนมา เชื่อมโยงองค์ความรู้ภาคทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นการเรียนรู้ และใช้ชีวิตกับชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพลังชุมชน ในงานด้านพัฒนาชุมชนและงาน สังคมสงเคราะห์ โดยนำความรู้ที่มีอยู่เดิมเป็นพื้นฐานประกอบกับ หลักสูตรเร่งรัด 3 เดือน 5 รายวิชา ที่อาจารย์ทั้งห้าท่านของ สบอ. ได้สั่งสอนและฝึกฝนมา ซึ่งฉันคิดว่าตนเองสามารถสะสม ความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่และนำไปใช้กับการทำงานในชุมชน ได้ดีในระดับหนึ่ง แม้ว่า หลายๆ อย่างอาจไม่ได้ตรงตามทฤษฎีมากนัก แต่สิ่งที่แปลกและแตกต่างนี้เอง ที่ทำให้ฉัน ได้เกิดการ เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ในการทำงานได้อีกมากมาย

□ ภาพที่ชัดเจนของการทำงานเป็นทีม

ฉันเชื่อว่า ในการดำเนินชีวิตในแต่ละขั้นตอนชีวิตของคนหนึ่งคนนั้น มี คนเบื้องหลัง อยู่ มากมาย เช่นเดียวกันกับการที่ บอ. คนหนึ่งจะประสบความสำเร็จในชีวิตของการเป็น บอ. ได้ นั้น ก็ ต้องอาศัยการประสานพลัง สร้างความร่วมมือร่วมใจ เพื่อให้ทุกคนได้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายของ แต่ละคนได้ สำหรับการประสบความสำเร็จในชีวิตของการเป็น บอ. ของฉันนั้น คนเบื้องหลัง หรือ ทีมเวิร์ค ที่ฉันต้องกล่าวขอบคุณเป็นอย่างสูง ได้แก่

สมาชิกทุกคนในบ้านเลขที่ ๓๑ บ้านโตนดลอย

สำหรับความสุขและความประทับใจ ตลอดระยะเวลา ๗ เดือน และจากนี้ไปนานเท่านาน

ชาวบ้านโตนดลอยทุกคน

สำหรับทุกสิ่งทุกอย่างที่ให้กันด้วยดีมาตลอด ทั้งคำพูดและการกระทำ

และแรงบันดาลใจสำคัญในการทำสารนิพนธ์ ทุกอย่างมีค่าต่อความทรงจำยิ่งนัก

สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับการให้ครอบครัวใหม่ และประสบการณ์ที่ดีๆ ในชีวิตของการเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร

เจ้าหน้าที่โครงการสหทัยมูลนิธิทุกคน

สำหรับความเข้าใจในการทำงานอย่างที่เราเป็น

อาจารย์และนักวิชาการทุกๆ ท่าน

สำหรับคำแนะนำ คำตั้งใจและการช่วยเหลือต่างๆ มากมาย ทั้งในและนอกสถานที่

อาจารย์ที่ปรึกษา (ผศ.ดร. ศรีเมือง พลังฤทธิ์)

สำหรับการเอาใจใส่อย่างที่สุด..ซึ่งจริงๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงานสารนิพนธ์หรือเรื่องอื่นๆ ก็ตาม

เพื่อนๆ บอ.๓๗

สำหรับคำตั้งใจและมิตรภาพที่มีให้กันและกันอย่างเต็มเปี่ยม

ครอบครัวของฉัน

สำหรับการให้โอกาสให้ฉันได้เลือกทางเดินของตนเอง

และสุดท้าย..ตัวของฉันเอง

ที่พร้อมจะเปิดกว้าง..ยอมรับ..และเชื่อมั่นในความรู้สึกรักของตนเอง

□ เปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ หลายด้าน ส่งผลให้มุมมองบางอย่างในชีวิตเปลี่ยนไป

การรับรู้และการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ จากชุมชน ถือเป็น การเปิดมุมมองใหม่ๆ ให้กับตนเอง เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกับวิถีชีวิตในแบบของ ชาวบ้านภาคใต้ และ ชาวมุสลิม ที่ฉันไม่เคยได้สัมผัสอย่างจริงจังมาก่อนเลย วัฒนธรรมที่แตกต่าง ศาสนาที่แตกต่าง การดำเนินชีวิตที่แตกต่าง เป็นต้น ทำให้มุมมองบางอย่างของฉันเปลี่ยนแปลงไปบ้างหรือบางอย่างเรียกได้ว่าเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง เช่น

- เคยคิดว่า คนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ของไทย เคยคิดว่าเพราะหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่เคร่งครัดและเข้มงวด ทำให้คนมุสลิมเป็นคนรุนแรง ก้าวร้าว ฯลฯ

- เคยคิดว่า การทำงานกับชุมชนนั้น สิ่งที่ต้องทำให้เกิดขึ้น คือ ชุมชนต้องพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม อย่างชัดเจน ต้องมีการรวมพลังชาวบ้านให้ได้มากๆ ต้องมีชาวบ้านมีส่วนร่วมมากๆ งานพัฒนานั้นจึงจะเรียกได้ว่า ประสบความสำเร็จ

- เคยคิดว่า การที่จะทำให้คนมีจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคมแล้ว จะต้องอาศัยการเสริมสร้าง ฟุ่มเฟือย เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และรู้สึกมีส่วนร่วมกับการสังคม เป็นระยะเวลานาน

และมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น

- คนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ได้เลวร้ายดังภาพที่เคยคิด สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการบิดเบือนคำสอนที่ดีของศาสนาและอัลเลาะห์ ปลุกกระดมให้คนหลงผิด และปลุกปั่นให้เห็นว่าคนมุสลิมนั้น โดนรังแกจากรัฐ จึงต้องมีการตอบโต้ในนามของชาวมุสลิมทั้งหมด ทั้งที่คนมุสลิมส่วนใหญ่ก็อาจไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวนี้

- ความสำเร็จในการทำงานกับชุมชนนั้น อาจเป็นเพียงการทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของสิ่งที่ดีงามและเป็นต้นทุนทางสังคมที่ดีของชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนชุมชน

และช่วยกันรักษาสิ่งดีๆ เหล่านั้นให้ดำรงอยู่ตลอดไป โดยที่มันต้องมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดๆ เพิ่มเติม รวมทั้งอาจเริ่มต้นที่คนกลุ่มเล็กๆ ในชุมชน ขยายฐานความคิดไปเรื่อยๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมี ต้องระดมชาวบ้านหมู่บ้านมาก็เป็นได้

- การสร้างให้คนเกิดจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคม สิ่งที่สำคัญ คือ การสร้างให้เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม/ชุมชน รู้สึกมีส่วนร่วมกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น และต้องการที่จะเห็นสังคม/ชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ดังเช่นการให้ บอ. ได้ลงไปสัมผัสและใช้ชีวิตอยู่กับชาวบ้านในชุมชนตลอด 7 เดือนนั้น เป็นหนทางที่ดีอย่างหนึ่งในการสร้างให้รู้สึก เข้าใจ เข้าถึง และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ร่วมรับรู้ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรู้สึกไปกับชาวบ้าน ทำให้ความต้องการในการทำงานนั้น เกิดขึ้นมาในฐานะที่ บอ. เป็น คนใน ที่ต้องการจะทำให้เกิดสิ่งดีๆ กับชุมชน/สังคมของตนเอง

□ ย้ำความมั่นใจในความคิด ความถนัดของตนเอง

สิ่งหนึ่งที่ฉันคิดว่าฉันรู้จักตนเองมากพอ คือ ฉันรู้ว่าตนเองต้องการอะไร ตนเองชอบอะไร และงานที่ฉันชอบทำ คือ การเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่แปลกใหม่ ไม่เคยรู้ และแตกต่างจากสิ่งที่เคยชิน การเป็น บอ. จึงเป็นการย้ำในความคิดและความถนัดของตนเอง เพราะชีวิต บอ. คือชีวิตแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การได้ทำและการได้เป็น ในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัดนั้น ถือเป็นการใช้ชีวิตที่คุ้มค่าและมีความหมายที่สุด ชีวิตฉันจึงไม่ต้องแสวงหาความหมายของชีวิตมากมายอีกแล้ว การได้รู้จักและ รู้ทาง ของชีวิตตนเอง ทำให้ฉันสามารถสร้างเป้าหมายให้ชีวิตได้ เส้นทางชีวิตบัณฑิตอาสาสมัคร เป็นหนทางที่ฉันเลือกเดินเข้ามา เพื่อเติมชีวิตให้เต็มยิ่งขึ้น ชัดเจนยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะก้าวต่อไป ในเส้นทางที่ฉันเลือกต่อไป

□ ได้รับความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน

ความผูกพัน คู่ันเคย และสนิทสนม กับสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ฉัน ได้ไปอยู่อาศัยถึง 7 เดือนนั้น ทำให้ฉันกล่าวได้อย่างจริงใจว่า “ฉันรักชุมชนนี้ และรู้สึกว่าตนเองเป็นชาวบ้านในชุมชน คนหนึ่งอย่างแท้จริง” ความสัมพันธ์ที่ฉันและทุกคนในครอบครัวที่ฉันไปอยู่ด้วย ตลอดจนชาวบ้านในชุมชนมิให้แก่นั้น เป็นไปด้วยความเอื้ออาทร เป็นห่วงเป็นใย ใกล้ชิดสนิทสนมกันราวกับเป็นครอบครัวเดียวกัน เป็นเครือญาติเดียวกัน และเป็นความสัมพันธ์สายใยที่ยั่งยืนและยาวนาน

แม้กระทั่งปัจจุบันที่ฉันไม่ได้เป็น บอ. แล้วก็ตาม ความรู้สึกที่ดีๆ ครั้งก่อนก็มีได้ลดน้อยถอยลงไปตามกาลเวลาแต่อย่างไร ฉันยังคงติดต่อกับ ครอบครัว สมาชิกเสมอ รับทราบข่าวคราว และเดินทางกลับไปหา อนุสรณ์หนึ่งของชีวิตฉัน บ้างตามกาลเวลาเอื้ออำนวย - - ฉันไม่เคยลืมเลยว่า ณ ที่แห่งนั้น ครอบครัวและชุมชนของฉัน ทำให้ฉันรู้สึกดีในการใช้ชีวิตมากมายเพียงใด และ ณ ที่

นั่นเอง อันเป็นแหล่งเพิ่มประกายความคิด สร้างพลังและแรงบันดาลใจสำคัญในการทำสิ่งอื่นๆ เพื่อตนเองและสังคมต่อไป

□ เสียงตอบรับจากคนรอบข้าง

ทุกวันนี้ ฉันสามารถบอกกับใครๆ ได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่า ‘ชีวิต บอ.’ เป็นอย่างไร ให้อะไรกับชีวิตฉันบ้าง ฉันได้รับอะไรบ้าง และคนอื่นๆ ให้อะไรจากฉันบ้าง กระแสเสียงที่ได้ยินหลังจากที่บอกพวกเขาว่า ‘ฉันจบหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต บัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว’ จะเป็นไปได้ในทางชื่นชม ยินดี ยอมรับในความสามารถและยอมรับในสิ่งที่ฉันเป็น ไม่ว่าจะ

‘ดีใจด้วยนะ เป็นสิ่งที่ชอบอยู่แล้วนี่’

‘ตั้ง 7 เดือนเลยเธอ อยู่ได้ยังไง กับชุมชนที่ไม่รู้จักนี่นะ’

‘ปรับตัวเก่งจัง อยู่กับชาวบ้านได้ ทำสารนิพนธ์ได้อีกเล่ม’

‘สุกฉิมเป็นคนรักชุมชนมาก ไม่แปลกหรอกที่ชุมชนก็รักเค้ามากเหมือนกัน’ (คำพูดจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ในที่ประชุมสัมมนาปลายภาค) ฯลฯ

นอกจากนี้ หลังจากการรวบรวมข้อมูลเสียงตอบรับในมุมมองรอบด้านของคนรอบตัวแล้ว ฉันยังพบว่า ความเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ในตัวฉันที่พวกเขาสัมผัสได้ เป็นสิ่งที่ฉันเป็นไปโดยธรรมชาติ แต่พวกเขาสามารถถอดความหมายออกมาเพิ่มเติมได้อีกบางส่วน ได้แก่

- ฉันดูเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มีความมั่นใจในการทำสิ่งต่างๆ (ด้วยตนเอง) มากขึ้น มีความรับผิดชอบและสามารถไว้วางใจให้ดูแลชีวิตของตนเองได้มากขึ้น (แม้บอกกับฉันว่า ‘ทำเองได้แล้วนี่นะ ไปอยู่ระนองมาตั้ง 7 เดือนยังทำได้เลย’)
- ฉันเปลี่ยนนิสัยบางอย่างได้อย่างชัดเจน เช่น ในเรื่องอาหารการกิน จากเดิมที่สายหน้า ปฏิเสธไม่กิน ไม่ชิม ไม่ลอง ฉันก็จะลองกินในสิ่งที่ไม่เคยกินมากขึ้น เนื่องจากทางบ้านที่ระนองมักจะแนะนำอาหารแปลกๆ แต่น่ากินและรสชาติอร่อยทุกอย่างมาให้ฉันกินตลอด หรือในเรื่องการนอน จากที่เป็น ‘คนกลางคืน’ ชอบใช้ชีวิตช่วงกลางคืน นอนดึก ตื่นสาย ก็จะนอนเร็วขึ้น ตื่นเร็วขึ้น เนื่องจากบ้านที่ระนองจะนอนกันเร็ว เพื่อที่จะได้ตื่นขึ้นมาละหมาดตอนเช้ามีด เป็นต้น
- ฉันเพิ่มความสามารถในเชิงวิชาการขึ้นมาได้บ้างในบางเรื่อง เช่น การวิเคราะห์-วิพากษ์สถานการณ์ต่างๆ ฉันจะไม่ตัดสินจากความคิด ความรู้สึกของตนเอง แต่จะมองบริบทอย่างรอบด้าน ก่อนที่จะเสนอแนะความคิดเห็นส่วนตัว ทั้งยังสามารถนำความรู้เดิมที่ตนเองมีอยู่มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับความรู้ใหม่ๆ ที่ได้รับ
- ฉันยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เข้าใจความแตกต่างหลากหลายในสังคม ทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และวิถีปฏิบัติ ทั้งทางด้านความรู้สึกนึกคิดของคนใน

แต่ละสังคม และสามารถนำเสนอประสบการณ์และถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้มา
นั้นสู่บุคคลอื่นๆ ได้อย่างเป็นระบบและเข้าใจได้ง่าย

- การเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร ทำให้แนวคิดและการดำเนินชีวิตบางอย่างของฉัน
เปลี่ยนแปลงไป เช่น ทำให้ฉันมองโลกรอบด้านมากขึ้น เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น สัมผัส
ในสิ่งที่ไม่เคยสัมผัส เพิ่มความเห็นอกเห็นใจคนอื่นๆ เพิ่มความเข้าใจคนอื่นๆ ฯลฯ
ส่งผลให้จิตสำนึกในการทำงานเพื่อสาธารณะหรือเพื่อคนอื่นๆ ในสังคมพัฒนามากขึ้น
และพร้อมที่จะก้าวไปในเส้นทางนี้ต่อไปได้อย่างเต็มใจด้วย

ส่งท้ายชีวิต..บัณฑิตอาสาสมัคร

สามร้อยหกสิบห้าวันที่ผ่านไปไม่รู้ค่า	นั่นคือช่วงเวลาที่มีความหมาย
คนหนึ่งคนสร้างสรรค์สิ่งใดได้มากมาย	มวลดอกไม้กำลังบานในใจตน
ความคิดดี ทำดี ตกผลึก	จิตสำนึกเพื่อสังคม บังเกิดผล
จิตอาสา อาสาสมัครเพื่อมวลชน	..ความเป็นคน มีค่า ต่อสังคม

“...หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต บัณฑิตอาสาสมัครนี้ เป็นการจัดการศึกษาเชิงบูรณา
การในหลายๆ รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบัณฑิตอาสา ทั้งยังเป็นการระดมทรัพยากร
คลังความรู้ ได้แก่ อาจารย์จากหลากหลายคณะมาเป็นที่ปรึกษาในการทำสารนิพนธ์ มีการ
สร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ เช่น การดูงาน การทดลองใช้ชีวิต และการลงพื้นที่จริง ให้บัณฑิตอาสาได้
ร่วมพัฒนาตนเองไปกับแต่ละกิจกรรม ให้บัณฑิตอาสาสามารถปฏิบัติงานในพื้นที่ได้อย่างมี
ความสุขและประสบความสำเร็จ รวมทั้งให้บัณฑิตอาสาพัฒนาจิตสำนึกเพื่อสังคม รู้จักการให้และ
การรับ...”

หากนั่นเป็นแนวทางและเป้าหมายของสำนักบัณฑิตอาสาสมัครที่มีต่อตัวบัณฑิต
อาสาสมัครแล้ว ฉันคนหนึ่งที่สามารถกล่าวได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่า

“ฉัน..คือบัณฑิตอาสาสมัครรุ่นที่ 37 ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตของการเป็นบัณฑิต
อาสาสมัคร ฉันค้นพบตนเอง ค้นพบทางของตนเอง ฉันได้เรียนรู้ ฉันมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ฉันมี
ความสุขกับการปฏิบัติงาน ฉันมีความสุขกับการใช้ชีวิตในช่วงที่เป็นบัณฑิตอาสาสมัคร และฉัน
พร้อมที่จะดำเนินตามเส้นทางนี้ของฉัน ในการทำงานเพื่อชาวบ้าน เพื่อสังคม และเพื่อประเทศชาติ
ต่อไป”

บทเรียนที่ 4. จิตอาสา กับ ประสบการณ์ 1 ปี หลักสูตรบัณฑิตอาสาสมัคร โดย ไก่

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิต...หลายคนเคยอาจได้ยินบ่อยครั้งหรือได้ยินคนอื่น ๆ พูดต่อกันมา ผู้เขียนก็เช่นเดียวกันตั้งแต่เด็กจนโตต่างก็ได้ยินคำพร่ำสอนของผู้ใหญ่อยู่เสมอ บางครั้งก็ฟังบ้างไม่ฟังบ้างตามประสา ทุกช่วงเวลาในการเติบโตของคนๆหนึ่งต่างต้องผ่านพบเรื่องราวและเรียนรู้มา ไม่ว่าจะเป็นการเล่าเรียนศึกษาตามเกณฑ์บังคับจนได้ระดับจนถึงขั้นปริญญาตรี การเรียนเป็นไปตามขั้นตอนเมื่อจบปริญญาตรีก็ต้องหางานทำ ทำงานเพื่อต้องการปัจจัยในส่วนของรายได้เลี้ยงชีพเลี้ยงครอบครัว ที่กล่าวมาคือความเป็นจริงที่ทุกคนต่างก็พบเจอหรือกำลังพบเจออยู่ก็เป็นได้ แต่การเรียนรู้ของคนเรานอกจากตำราเรียนแล้วการเรียนรู้ชีวิต การดำเนินชีวิตก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะบทเรียนชีวิตไม่ได้เขียนไว้เป็นตำรา ไม่ได้พิมพ์เป็นตัวอักษร ไม่ได้มีทฤษฎีกล่าวอ้างไว้ตายตัว ไม่ได้มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบบทเรียนดังเช่นวิชาเรียนที่เคยพบเห็นมา เพราะคนเราไม่อาจจะอยู่ช่วงวัยใดต่างก็ต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ผู้เขียนก็คงไม่ต่างจากหลายๆคนที่ดำเนินชีวิตตามลำดับขั้นตอนของการศึกษาภาคบังคับ แต่ก็ไม่เคยที่จะปิดกั้นการเรียนรู้ของตัวเองตั้งแต่เด็กจนโต เพราะทุกอย่างก้าวของชีวิตที่ดำเนินมาจนปัจจุบันขอเพียงได้เรียนรู้อย่างคุ้มค่าและมีคุณค่าที่สุด

หนึ่งปีของชีวิตการเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้เรียนและเรียนรู้ได้เรียนทฤษฎีที่เป็นอาวุธและเครื่องมือที่จำต้องมีติดกายไว้ ได้เรียนรู้ความต่างของผู้คนยี่สิบกว่าชีวิตที่ต้องมาอยู่รวมกัน ซึ่งต่างคนต่างก็บอกว่ามาค้นหาตัวเองในที่นี้ ที่ศูนย์ฝึกอบรมบัณฑิตอาสาสมัคร สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อมาอยู่รวมกันจากคนที่มาจากต่างที่ต่างทางต่างก็ต้องหาจุดร่วมที่ต้องเดินไปบนถนนบัณฑิตอาสาสมัครอย่างราบรื่น แม้ต้องใช้เวลาเป็นคำตอบของหลายๆคำถามว่า เส้นทางสายนี้จะให้อะไรกลับมาสู่ตัวเอง แต่ละคนทุกคนก็ไม่เคยลดละและล่าถอยที่จะเรียนรู้ในการเดินเส้นทางนี้เป็นอันขาด ความมุ่งมั่น คือ สิ่งหนึ่งที่มีให้เห็นทั้งยังเป็นคำตอบหนึ่งว่าการเป็นบัณฑิตอาสาสมัครคืออะไร เพื่ออะไร การค้นพบความต้องการของตัวเองตัวเองอาจจะเป็นคำตอบง่ายๆและพื้นฐานที่ทุกคนต่างเอ่ยมาคล้ายกัน แต่สิ่งที่ทุกคนมีไม่ต่างกันคือความมุ่งมั่นไปยังจุดหมายปลายทางของแต่ละคน ผู้เขียนเชื่อว่าทุกคนต่างก็พบตัวเองแล้วอย่างน้อยก็รู้ว่าตั้งแต่เริ่มทำไม่ถึงเข้ามาเดินบนถนนบัณฑิตอาสาสมัครเส้นทางนี้ การอยู่รวมกันก่อเกิดคำถามที่มิตรภาพขึ้นสอนให้ทั้งผู้เขียนและเพื่อนพึงรู้ว่าความสัมพันธ์ที่ยาวนานและประทับใจเป็นที่สุดคืออะไร การเดินไปในเส้นทางที่ไม่คุ้นเคยเพียงลำพังโดยปราศจากมิตรภาพของเพื่อนแล้วคงจะลำบาก เพราะคงปฏิเสธไม่ได้ว่าคนเราเป็นสัตว์สังคม คนเราไม่ได้เข้มแข็ง ไม่ได้เก่งในทุกเรื่องมาตั้งแต่เกิด หรือแม้แต่จะเป็นคนที่มีความสามารถ เก่งกาจในหลายๆด้านของชีวิตแต่หากอยู่เพียงลำพังไม่รู้จักแม้แต่คำว่ามิตรภาพจะคอยอย่างไร ความหมายแท้จริงเป็นอย่างไรก็คงยากที่จะได้เห็นรอยยิ้มที่มีความสุขและจริงใจของคนที่มีลักษณะดังที่กล่าวมา

นอกจากที่มีรูปภาพของผู้ร่วมเดินทางถนนสายนี้แล้วการเพาะบ่มมิตรภาพและความรู้ที่เป็นการสั่งสมอาวุธทางความคิด มุมมองที่หลากหลายเมื่อออกสู่ถนนสายหลักของชีวิตในสถานที่ที่ทุกคนต่างเลือกเพื่อต้องก้าวออกไปเรียนรู้เพิ่มเติม ระยะเวลากว่า 7 เดือนที่ทุกคนต่างได้รับประสบการณ์มากมายเกินกว่าจะถ่ายทอดออกมาหมด สิ่งที่เหมาะสมคือการพัฒนาตนเองของเหล่าบัณฑิตอาสาสมัคร ที่ต่างกันคือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากพื้นที่มันมากมายต่างกัน 1 ปีของการได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร ผู้เขียนได้ให้โอกาสตัวเองที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ของความจริงที่กว้างขึ้นจากสำนักบัณฑิตอาสาสมัครรวมถึงความพร้อมของตัวเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิด ความรู้ และการนำไปใช้ นอกเหนือจากนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าความเป็นตัวเองจะเอาความพร้อมและโอกาสที่ดีให้เป็นประโยชน์ได้อย่างไร

ทุกสิ่งอย่างล้วนเป็นวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ด้วยกันทั้งสิ้นสุดท้ายก็ขึ้นอยู่กับตัวตนของแต่ละคนเองว่าจะทำให้เป็นประโยชน์กับตัวเองและคนรอบข้างต่อไปอย่างไร การเป็นบัณฑิตอาสาสมัครเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวเองทำเพื่อส่วนรวมรอบข้างมากขึ้น จิตอาสาที่ทุกคนต่างมีซึ่งก็อาจจะไม่เท่ากันมีต่างกันมีความตื่นลึกลับบางอย่างที่เอื้อให้จิตอาสาที่มีในตัวเองได้ออกมาใช้เป็นประโยชน์ไม่เท่ากัน บางคนรอคอยโอกาสที่จะได้ให้ รอคอยที่จะได้แสดงจิตอาสาของตัวเอง บางคนทำเป็นประจำโดยไม่รู้ตัวเองว่านั่นคือจิตอาสา เพียงแค่รู้ว่าตัวเองทำอะไรแล้วรู้สึกดี คนที่ได้รับมีรอยยิ้มตอบกลับมามีสิ่งดีๆตอบกลับมา ครั้นคนอื่นที่ไม่ค่อยจะหยาบเย็นความเป็นอาสาสมัครของตนให้กับคนรอบข้างก็มีบ้างที่จะสงสัยหรืออิจฉาในสิ่งที่ดีๆที่คนอื่นได้รับมากกว่าตนเอง หลายคนที่อดไม่ได้ที่จะถามตัวเองว่าทำไม?...อดไม่ได้ที่จะถามคนรอบข้างว่าตัวเองนั้นได้ให้สิ่งดีกับคนรอบข้างพอหรือยัง?...ผู้เขียนได้เห็นความเป็นไปของผู้คนที่อยู่รอบข้างมากมายในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นขึ้นรถเมล์ ลงเรือ ขึ้นรถไฟฟ้า เดินห้างสรรพสินค้า กินข้าวร้านที่อยู่ริมถนน ผู้คนที่อยู่รวมกันเดินชิวๆไปมาต่างก็ต้องทำหน้าที่ของตัวเอง ที่ต้องดำเนินชีวิตไป ผู้เขียนไม่รู้ว่าคนเราที่อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันจิตใจจะต่างกันมากมายสักเท่าไร เพราะโดยพื้นฐานของแต่ละคนอย่างน้อยก็หวังที่จะเห็นความเป็นไปในชีวิตที่สวยงามไม่ต่างกัน สิ่งที่ต้องการจะบอกกล่าวคือความเป็นจิตอาสาทุกคนต่างมีอยู่ในตัวเองทั้งสิ้น หลักสูตรหรือกิจกรรมเป็นโอกาสที่จะเสริมและเพิ่มเติมให้ความเป็นจิตอาสาในตัวเองชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่จะช่วยพัฒนาได้มากน้อยเพียงใดก็ไม่อาจจะวัดได้เพราะความต่างของแต่ละคนก็คงจะพัฒนาต่างกัน **อีกอย่างการพัฒนาจิตอาสาขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนจะนำแ่งมุมของกิจกรรมของหลักสูตรไปพัฒนาอย่างไรหากเมื่อก้าวพ้นอ้อมกอดของแหล่งเรียนรู้และโอกาสอย่างเช่นสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร**

กิจกรรมที่ได้เรียนรู้มาตลอดหลักสูตรทำให้ผู้เขียนรู้ว่าตัวเองชอบอะไร ถนัดอะไร ทำงานแบบไหนแล้วมีความสุข ทำอะไรแล้วจึงเห็นรอยยิ้มของคนที่อยู่รอบข้าง ไม่ว่าจะใครก็ต่างที่จะเห็นสิ่งที่ดีงามด้วยกันทั้งสิ้น เพราะการใช้ชีวิตในกรุงอย่างเช่นทุกวันนี้ที่ผู้เขียนพบเจอมันมีสิ่งที่ดีงามเสมอเหมือนเรื่องราวที่ผู้เขียนได้ถ่ายทอดเป็นบทความที่ชื่อว่า..ความทรงจำของรอยยิ้ม..ไว้ว่า

.....บนเส้นทางเดินไม่ว่าทางใดก็ตามของคนแต่ละคน ต่างก็มีคำว่าตัวตน คำว่าฉัน คำว่าเธออยู่เสมอ แม้ห่างไกลไปบ้างกับคำเหล่านี้ เพราะบางสถานการณ์ทำให้ไม่มีคำว่าตัวตน คำว่าฉัน คำว่าเธอ แต่มันมีเพียงคำว่า..เรา.. นอกจากคำแทนตัว คำแทนใจ ในการสื่อความหมาย สิ่งที่มาคือแววตา และรอยยิ้ม ใครบ้างที่จะปฏิเสธรอยยิ้มหวานๆ ได้ลงคอ ใครบ้างที่จะปฏิเสธสายตาดอ่อนโยนในทันที ร้อยทั้งร้อยคงอ่อนโยนตาม และยิ้มตอบรับไปให้กับฝ่ายตรงข้ามเท่านั้นเอง แล้วมาลองคิดดูสิ่งที่ตามคืออะไร... คือความเป็นไปที่ดี ที่สวยงาม ต่อจากนั้นคืออะไร คือความทรงจำที่ตราตรึงอยู่ในใจไม่จางคลายความรู้สึก และภาพความทรงจำอันสวยงามเหล่านั้น ไม่ได้เกิดกับคนที่มีความรัก หรือตกอยู่ในห้วงแห่งความลุ่มหลงเสน่ห์หาเท่านั้น แต่ที่กำลังบอกกล่าวมันคือภาพความทรงจำอันสวยงามที่หลายคนอาจเคยมองข้าม มองผ่านเลยไป

เคยมั้ย..ที่วันหนึ่ง คุณก้าวขึ้นบนรถเมล์ที่แน่นขนัดด้วยผู้คน ต่างคนต่างสนใจในความเป็นไปที่อยู่ตรงหน้า สายตาดำจ้องมองมุ่งมั่นที่จะหาที่นั่งให้กับตัวเอง แม้ว่ามันไม่มีที่นั่งก็ตาม ฉันก็เช่นกันก็คงไม่ต่างจากใครหลายๆ คนบนรถเมล์คันนี้เท่าไร มือขวาถือกระเป๋าประจำตัวติดข้างกาย มือซ้ายถือแฟ้มงานและถุงกระดาษอีกหนึ่งใบ อากาศร้อนคนแน่นขนัดจริงๆ สักพักผู้หญิงวัยกลางคนที่นั่งเก้าอี้ติดกับที่ฉันยืนอยู่ เธอสะกิดที่แขนฉันและคำพูดพร้อมรอยยิ้มอันอ่อนหวานก็ตามมาว่า “...ช่วยถือของให้มั๊ยคะ..” ถึงแม้เธอไม่ได้อาสาที่จะเสียสละที่นั่งให้ฉัน แต่ฉันก็รู้สึกได้ถึงความตั้งใจของเธอ รอยยิ้มที่ไม่ได้แอบแฝงความประสงคร้ายอันใด ทำให้ฉันคิดเพียงว่า... พี่คนนี้ใจดีจัง บ้านเค้าคงอยู่ไกล..ไม่เป็นไรเดี๋ยวเราก็ถึงที่หมายแล้ว... ฉันตอบกลับไปว่า “..ไม่เป็นไรคะ เดี่ยวจะลงป้ายหน้าแล้ว...ขอบคุณนะคะ..” คราวนี้รอยยิ้มของเราสองคนต่างก็เป็นภาพที่เก็บไว้ในความทรงจำที่ดีเช่นกัน ถ้าผู้หญิงคนนั้นมีความสุขตลอดมาและตลอดไปคงไม่แปลก เพราะถ้าเธอเป็นคนมีจิตใจเช่นนี้ เธอก็คงมีแต่ความสุขอย่างน้อยเธอได้มอบความหวังดี ยื่นมือเข้าช่วยคนอื่นแม้ว่าจะได้ทำอย่างที่เราได้เอ่ยหรือตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ความหวังดีที่เธอให้กับคนหลายๆคนคงจะกลับเข้ามาหาเธอสมน้ำเสมอเป็นแน่ ภาพความทรงจำแบบนี้ไม่ค่อยมีให้ฉันรู้

ฉันเห็นบ่อยครั้ง ฉันถึงอยากจะบอกเล่าภาพความทรงจำในรอยยิ้มเช่นนี้ว่า มันเป็นภาพที่ไม่ได้สร้างขึ้น ไม่ได้มีการตั้งใจหรือรู้มาก่อนว่าจะมีจะเกิด ทุกอย่างเกิดขึ้น ณ ตอนนั้น ขณะนั้น ไม่มีเหตุผลใดๆ มาอธิบายความเป็นไป ฉันตอบได้เพียงว่าฉันรู้สึกถึงสิ่งที่มีมันออกมาจากจิตใจ ไม่ว่าจะป็นรอยยิ้ม แหวตา..เพราะฉันก็รับได้ด้วยใจ ด้วยแววตา และรอยยิ้มเช่นกัน

เคยมี...ที่ครั้งหนึ่งได้ทำให้สิ่งที่คุณชอบ แล้วบังเอิญว่าก็มีคนที่ชอบในสิ่งที่คุณทำเช่นกัน แม้ว่าไม่ได้เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่อะไรสำหรับคุณ และเป็นสิ่งที่มีค่า น่าชื่นชมของอีกฝ่าย ในครั้งนี้ฉันรู้สึกว่าคุณได้เป็นฝ่ายให้รอยยิ้มไปบ้าง ให้โดยไม่หวังอะไรตอบแทน แต่สิ่งที่ฉันได้รับกลับมากล่าวว่ามีมากกว่ารอยยิ้ม แหวตาอ่อนใส และจิตใจที่อ่อนโยน มันคือคำว่ามีมิตรภาพตามมา ครั้งนี้ฉันได้พบปะผู้คนมากมาย ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ ฉันได้มีโอกาสนั่งมองความเป็นไปของผู้คนที่ต่างคนต่างที่มา ขณะเดียวกันฉันหยิบกระดาษมาหนึ่งแผ่นพร้อมสีเทียนหนึ่งกล่อง ตอนนั้นฉันวาดรูปดอกไม้ และลงพื้นกระดาษเป็นสีฟ้า ดอกไม้หลากสีพร้อมกับองค์ประกอบของภาพที่ฉันว่ามันไม่ได้สวยงามอะไรนักหนา วาดเสร็จก็เอาแปะอยู่กับกระดานข้างโต๊ะ สาวน้อยวัยประมาณ ๗ ขวบมาพร้อมพี่ชายและคุณแม่ของเธอเดินผ่านโต๊ะที่ฉันนั่ง คุณแม่ของเธอเข้ามาหยิบเอกสารแจกที่โต๊ะ เรามีการสนทนากันพอควร ในความคิดของฉัน นั่งคิดและพูดอยู่ในใจว่าครอบครัวนี้น่ารักดีจัง ลูกสาวลูกชายก็น่ารักพอการสนทนาจบลง ก่อนจะไปจากโต๊ะที่ฉันนั่ง สาวน้อย ๗ ขวบบมองภาพที่ฉันวาด แล้วเอ่ยถามแบบยิ้มๆ ว่าใครวาด ฉันไม่ได้ตอบคำถามของสาวน้อยคนนั้น แต่ฉันกลับหยอกเล่นๆว่าสวยเหวอคะ สาวน้อยตอบกลับมาทันทีว่า "...ภาพนี้สวยจัง ใครวาดคะ หนูขอได้มั้ย.." ลิงโลดที่มันกระโดดอยู่ในใจฉันมันเต้นไม่หยุด ไม่คิดว่าจะมีใครเห็นว่าสวยกับภาพไม่เอาไหนที่ฉันวาด ฉันหยิบภาพนั้นให้กับสาวน้อยไป เธอถือด้วยความระมัดระวังกลัวว่าจะยับ แล้วก็เอ่ยขอบคุณฉันพร้อมกับรอยยิ้มแล้วเดินจากไป

เฮ้อ..หัวใจสลาย..เพราะมิตรภาพของเราเพิ่งเริ่มต้นในความทรงจำเท่านั้นแหละ ฉันมองตามแถมยิ้มไม่หุบ อย่างหนึ่งเพราะดีใจที่มีคนเห็นว่าภาพที่เราว่าไม่เอาไหนมันสวยงามและมีค่าในสายตาของเค้า อีกอย่างฉันเห็นรอยยิ้มอ่อนหวาน แหวตาอ่อนใส และมิตรภาพน้อยๆ จากจิตใจของสาวน้อยคนนั้น ทำให้ฉันเข้าใจว่าสิ่งที่กำลังจะเติบโต หรือได้เติบโตด้วยความสวยงาม ด้วยภายใต้พื้นฐานความดีงาม ไม่ได้หมายความว่าอะไรจะสื่อออกไปให้คนรอบข้างรู้ทันทีเสมอไป แต่คนรอบข้างส่วนหนึ่งต่างหากที่จะพร้อมเปิดใจเตรียมรับจิตใจ และการสื่อสาร(สาน)ของจิตใจของรอยยิ้มบ้างหรือเปล่า

เท่านั้น ฉันคนหนึ่งแหละที่รับรองได้ว่าเมื่อได้รับและได้ให้สิ่งเหล่านั้นที่ฉันพูดถึง ไม่มีวันที่คุณจะได้รับคำว่าเสียใจกลับมาในใจคุณเป็นอันขาด

ใครหลายคน อาจเคยพบเจอเส้นทางเดินที่ไม่ต่างจากที่ฉันได้เจอเท่าไร แต่ฉันไม่รู้ว่าใครหลายคนนั้นจะเก็บความทรงจำของรอยยิ้ม ไว้ยิ้มกับตัวเองบ้างหรือไม่เท่านั้น ฉันเป็นคนที่ชอบบันทึก ไม่ว่าจะขีดเขียนออกมาเป็นตัวหนังสือ ไม่ว่าจะเป็ภาพถ่าย หรือไม่ก็ภาพวาดลงสี แม้แต่ลายเส้นด้วยปากกาหลากสีก็ตาม สิ่งที่มีอยู่ในใจฉันเสมอคือ สิ่งที่ทำให้ฉันยิ้มได้เสมอเวลาที่นึกย้อนถึงภาพเหล่านั้นและเมื่อคิดถึงภาพความทรงจำของรอยยิ้ม ฉันมักจะยิ้มสิ เติมท้องฟ้า เติมลมเย็นๆ เติมสายน้ำ เติมไออุ่นเข้าไปตามสถานการณ์เสมอ ไม่ได้ปรุงแต่งให้เกินเลยจากความจริงในความทรงจำ แต่เป็นการเติมอรรถรส ให้ฉันได้ยิ้มและอบอุ่นกับสิ่งที่คิดถึงนานเท่านานต่างหาก

อยากจะบอกกล่าวไว้ว่า ใครหลายคนไม่ต้องสรรหาว่าจะต้องมีความรักเท่านั้น ที่จะทำให้ได้รับหรือได้ให้รอยยิ้ม และแวต้อ่อนโยนกับใคร เพียงแต่รอบข้างในความ เป็นไปของคุณในแต่ละวันเป็นเช่นไร ในแบบนั้นที่ทำให้คุณยิ้มได้เวลานึกถึง ทำให้คุณอมยิ้มได้เวลาคิดถึง ทำให้คุณสดใสเสมือนว่ามีความรักได้ตลอดเวลา นั้นแหละ...ความทรงจำของรอยยิ้ม ภายใต้จิตใจและมีรูปภาพอันสวยงามที่อยู่ในใจของคุณ ต่อมาคุณเองนั้นแหละที่โยยหาความทรงจำของรอยยิ้มอีกเรื่อยๆ...และเรื่อยไป....

เรื่องราวที่พบเจอจนทำให้ผู้เขียนได้สื่้อออกมาเป็นตัวหนังสือมันก็คือเรื่องราวที่เป็นเรื่องจริงที่พบเจอและมีอยู่ในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่พบเจอก่อนที่ผู้เขียนได้เข้ามาเป็นบัณฑิตอาสาสมัครและพบเจออยู่เป็นประจำบางครั้งบางโอกาส หลังจากผ่านหลักสูตรนี้ทำให้ผู้เขียนมั่นใจว่าความเป็นจริงที่มีในสังคมต่างมีเรื่องราวทั้งดีทั้งร้ายด้วยกันเสมอ โอกาสของการเรียนรู้ก็เช่นกันไม่ได้มีเหมือนกันซะทุกคน หากการเรียนรู้ได้เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้เรียนรู้และมีมุมมองของสังคมได้ชัดเจนและกว้างขึ้นเพียงแต่หลังจากหลักสูตรก็ต่างต้องหาทางหาโอกาสที่เรียนรู้ต่อไปเอง ในฐานะที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ห้องเรียนอีกแบบหนึ่งในรั้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนคิดว่า ความชัดเจนและโอกาสของการเปิดมุมมองเรื่องจิตอาสาเป็นเรื่องสำคัญ ว่ามันคืออะไร อยู่ตรงไหน ใช้อย่างไร แล้วมันก็จะสามารถถึงความ เป็นจิตอาสาของตนเองออกมาได้มากขึ้น การปลูกฝังจิตอาสาก็สำคัญแต่จะอย่างไรให้ได้เห็นชัดขึ้นอย่างรวดเร็วให้ทันกับกระแสความแปรผันของสังคมที่นับวันจะผันแปรและแปรปรวนมากขึ้นในปัจจุบัน

การเตรียมความพร้อมของตัวเอง การตั้งจิตอาสาของตัวเองออกมาใช้ และใช้ในทุกโอกาส ที่มีหรือช่องทางของโอกาสดี ๆ กับผู้คนและสังคมรอบข้างอย่างน้อยเริ่มจากคนใกล้ตัวสังคมเล็กๆ ใกล้ตัว เปิดโอกาสการเรียนรู้ให้มากขึ้นกว้างขึ้นเพื่อที่จะทำให้คนในปัจจุบันมีความมั่นใจมากขึ้น ไม่อายที่จะใช้จิตอาสาอย่างเต็มที่ เพราะจริงๆ แล้วจิตอาสาในตัวเองของทุกคนมีเหมือนกัน เพียงแต่ว่าจะมัดแต่ไม่มั่นใจ พยายามเพียงแต่สร้างความมั่นใจในวิธีการอื่นๆ ซึ่งอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ตัวเองต้องการก็เป็นได้

บทเรียนที่ 5. ความประทับใจไม่รู้ลืม โดยนักศึกษาหลักสูตรสัมพันธชนบท

“คุณค่าของสิ่งต่างๆ กว่าจะเป็นข้าว เป็นมันให้เรากิน เป็นผ้าไหมสักผืน
เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของชาวบ้าน เกิดจากการเรียนรู้และถ่ายทอดจาก

บรรพบุรุษ

สู่รุ่นลูกหลานและฉันก็เริ่มภูมิใจที่มีโอกาสได้มาสัมผัสมันด้วยตนเอง

ไม่ใช่ด้วยสายตาหรือจากตำราเรียน”

“โครงการสัมพันธชนบท” ฉันเห็นคำนี้จากป้ายประกาศที่ติดอยู่หน้าชมรมค่ายอาสา

ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และฉันก็ได้ไปสมัครโครงการนี้ตามคำชักชวนของเพื่อนคนหนึ่ง สมัคร ทั้งๆ ที่ไม่รู้ว่าจะต้องไปทำอะไรบ้าง “สัมพันธชนบท : แคไปอยู่กับชาวบ้านเฉยๆ หรือไม่ต้องทำอะไรเลยหรือ แปลกๆ นะ” ความคิดหนึ่งของตัวเองถามขึ้นมา “ไม่หรือน่ามันต้องมีอะไรมากกว่านั้นสิ ไม่งั้นเค้าจะจัดโครงการนี้ทำไม” อีกความคิดหนึ่งตอบ

4 โมงเย็นของวันที่ 21 ตุลาคม ฉันก็มาถึงบ้านหนองปลาหมอ กิ่งอำเภอโนนศิลา

จังหวัดขอนแก่น รู้สึกแปลกใจเพราะที่นี้เจริญกว่าที่คิด และยิ่งตอนแยกย้ายกันไปอยู่แต่ละครอบครัว ยิ่งทำให้ฉันแปลกใจกว่าเดิมอีก เพราะบ้านที่ฉันอยู่เจริญมากใช้ชีวิตเหมือนกับคนในเมือง พอเข้าไปในบ้าน แม่ ก็เปิด CD ฟัง ฉันอึ้งไปเลยรู้สึกว่ามันโคตรร้ายที่โคตรดี หลายคนอาจมองว่าโคตรดีได้อยู่บ้าน ที่เพื่อนๆ เรียกกันเล่นๆ ว่า GUEST HOUSE พ่อแม่มีอาชีพขับรถรับ-ส่งในหมู่บ้าน ตอนนั้นหยุดเพราะเป็นฤดูฝนมีไร่นาให้เขาไม่ต้องทำอะไร แต่ฉันกลับรู้สึกว่าฉันโคตรร้าย “แล้วจะได้สัมผัสไม้เนี่ย : ชนบทนะ” เริ่มคิดอีกแล้วครอบครัวนี้อยู่กับสองคนคือ พ่อกับแม่ และตอนนี้เริ่มมีฉันกับเพื่อนใหม่ต่างสถาบันอีกคนเข้าไปอยู่ด้วย เป็นการปรับตัวเข้าหากันอย่างมาก เมื่อคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนต้องมาอยู่เป็นครอบครัวเดียวกัน เริ่มจากฉันกับเพื่อนแล้วเราค่อยรวมกัน ปรับตัวเข้าหาพ่อแม่ ตอนแรกฉันคิดว่าฉันอยู่ในฐานะ

* เจ้าของบ้านที่นักศึกษาไปอยู่ด้วย จะได้รับฐานะของพ่อ - แม่

ผู้อาศัย แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็อยู่ในฐานะลูกสาวของบ้านนี้ แต่กว่าจะถึงเวลานั้นก็ลำบากใจกันพอสมควร เพราะว่าที่บ้านไม่มีงานให้ทำนอกจากการทำกับข้าว และทำความสะอาดบ้านเท่านั้น รู้สึกเกรงใจ เพราะชีวิตประจำวันของฉันคือตื่นมาช่วยทำกับข้าว กินข้าวเสร็จก็หายออกจากบ้านไป กลับมาตอนเที่ยง กินข้าวเสร็จก็ออกไปใหม่ เย็นเข้ามาทำกับข้าวกินเสร็จอาบน้ำแล้วก็ออกไปอีก ถ้าวันที่มีประชุมกลับมา พ่อแม่จะนอนแล้ว ก็ยังรู้สึกเกรงใจมากขึ้น เหมือนกับที่บ้านมีไว้แค่อาศัยกินกับนอนเท่านั้น

ไม่ต้องช่วยทำงานประจำเหมือนบ้านอื่น เช่น เก็บใบหม่อน เก็บพริก เกียวหญ้า หรือช่วยขายของ (ซึ่งขายกันหลายบ้านมากจนไม่รู้ว่าเค้าจะขายให้ใครโดยเฉพาะขนมเค้กๆขายกันแทบทั้งหมดบ้าน แต่ได้ยินว่าขายดีเหมือนกัน)

จนเมื่อเวลาผ่านไป 4 วัน จึงเริ่มคุยกับแม่ตรงๆว่า “รู้สึกยังไงที่ลูกๆไม่ค่อยอยู่บ้าน ไม่ค่อยได้ช่วยทำอะไร” แม่ตอบอย่างเข้าใจว่า “ไม่เป็นไรเพราะไม่มีอะไรให้ทำ แม่รู้ว่าพวกเรามาทำอะไร มาศึกษาก็ต้องออกไปดูนอกบ้าน” และนี่เป็นคำตอบที่ทำให้ฉันสบายใจมากขึ้น ความคิดที่อยากกลับบ้านหายไป ฉันเคยคิดอยากกลับบ้านเมื่อ 4 วันแรก เพราะคิดว่าชีวิตตอนนี้ช่างไร้สาระจริงๆ ไม่มีอะไรทำเป็นชิ้นเป็นอัน วันหนึ่งเดินเข้าบ้านโน้นออกบ้านนี้เห็นแต่ภาพเดิมๆ เพราะต้องแลกเวลาที่เสียไปนี้กับเวลาเรียนของฉัน ความจริงฉันเปิดเทอมตั้งแต่วันแรกที่มาที่นี่ แต่ฉันก็เลือกที่จะมา เมื่อฉันนำปัญหานี้ไปปรึกษากับเพื่อน จึงได้รับคำแนะนำว่าให้ลองมองคนอื่นว่าเขาทำอะไร ใช้ชีวิตอย่างไร ทำไม่จึงอยู่ได้ อดทนและใจเย็นกว่านี้หน่อย หลังจากนั้นฉันจึงเริ่มปรับให้ตาของ “ตาข่ายดักความสุข” ถึ้มมากขึ้น เพื่อดักความสุขที่ผ่านเข้ามาให้ได้มากที่สุด ฉันเชื่อว่าทุกคนมีตาข่ายนี้ หากตาของมันห่าง ความสุขจะเล็ดลอดหนีไปหมด เหมือนกับฉันในตอนแรก **“ข้าวกล้าได้มาเพราะก้มเกี่ยว ความสุขได้มาเพราะก้มเก็บ”** ประโยคนี้ผุดขึ้นมาในความคิด มันเป็นคำพูดของ ศุ บุญเลี้ยง ฉันจะใช้เวลาที่เหลือเก็บเกี่ยวสิ่งที่มีประโยชน์นี้ให้ได้มากที่สุด ฉันเริ่มเปลี่ยนไปจากเดินดูเฉยๆ ไปเป็น ไปพูดคุย ขอมีส่วนร่วม ขอลองทำ ซึ่งฉันน่าจะทำมานานแล้ว มันทำให้รู้สึกถึงความยากลำบากของการได้มา คุณค่าของสิ่งต่างๆ กว่าจะเป็นข้าว เป็นมันให้เรากิน เป็นผ้าไหมสักผืน เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของชาวบ้าน เกิดจากการเรียนรู้และ

ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลานและฉันก็เริ่มภูมิใจที่มีโอกาสได้มาสัมผัสมันด้วยตนเอง ไม่ใช่ด้วยสายตาหรือจากตำราเรียน และยิ่งภูมิใจมากขึ้นที่ได้มาโครงการนี้ เมื่อเห็นประเพณีท้องถิ่นของที่นี่ ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยโคม การใส่บาตรข้าวพันก้อน การทำกันหลอนแห่ไปวัด หรือแม้กระทั่งการบายศรีสู่ขวัญ ของที่นี้ซึ่งแปลกไปจากที่ฉันเคยพบมา ความรู้สึกที่เคยคิดว่าฉันโชคร้ายเพราะที่บ้านไม่มีงานให้ทำก็หายไป ความจริงฉันโชคดีมากที่ได้อยู่บ้านที่พ่อแม่ใจดีและเข้าใจ ฉันมีเวลาไปเรียนรู้ไปร่วมงานกับบ้านไหนก็ได้ที่ฉันอยากไป รวมทั้งได้ตามพ่อแม่ไปขายข้าวที่ ธกส.ในเมือง เห็นแม่ดีใจที่ขายข้าวได้ราคาดี

กิโด้ 5 บาท ซึ่งเป็นราคาซื้อขายที่สูงที่สุดในขณะนั้น แต่ฉันกลับเสียใจ เพราะเพียงแค่นำข้าวเปลือกนั้นไปแปรรูปและส่งขาย ราคา ก็จะสูงขึ้นอีกเท่าตัวหรือมากกว่า ซึ่งใช้เวลาเพียงไม่นาน แต่ชาวนาจะได้ข้าวมาขายต้องลงทุน ลงแรง และรอเวลา รวมทั้งจะต้องแบกรับความเสี่ยงจากศัตรูพืช ฝนแล้ง และถ้าไม่ขายที่ธกส. ก็จะได้ราคาถูกกว่านี้อีก มันอาจเป็นเรื่องปกติไปแล้ว ทั้งๆที่เกษตรกรเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่กลับไม่มีอำนาจต่อรองเงินไหนเลย ฉันได้แต่หวังว่าทุกอย่างจะดีขึ้น แต่ฉันคงทำได้เพียงตั้งใจว่าหากจะทำธุรกิจสักอย่าง ฉันจะไม่เอาเปรียบสังคมนี้

เวลาที่เหลือผ่านไปรวดเร็ว แต่ความประทับใจที่คนในหมู่บ้านนี้มอบให้ฉัน ฉันจะจดจำไว้ว่า ฉันมีบ้านอีกหลังหนึ่งอยู่ที่บ้านหนองปลาหมอ บ้านที่มีพ่อแม่และญาติพี่น้องที่มีน้ำใจกับฉัน ให้ความรู้ และความรู้สึกดีๆ แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นและทำให้ฉันเสียใจคือ การที่ชาวบ้านอยู่กันอย่างสงบสุขดี การที่พวกเราเข้าไปเป็นศิษย์ใหม่ของหมู่บ้าน ไปผูกพันกับผู้คนที่นี่และเมื่อเราจากมา เหมือนกับเราทิ้งความหวังไว้ให้ชาวบ้าน ทั้งความอาลัยไว้กับเขา เห็นได้ชัดมากในครอบครัวของฉัน พ่อกับแม่ไม่มีลูก อยู่ๆฉันกับเพื่อนก็เข้ามา และก็จากไป พ่อกับแม่ร้องไห้ บางครั้งฉันคิดว่าฉันไม่ควรผ่านเข้าไปในชีวิตของเขา ฉันเสียใจ แต่สิ่งที่ฉันประทับใจและควรจดจำมีมากกว่า

ขอบคุณโครงการสัมพันธชนบท สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ที่ทำให้ฉันได้มีโอกาสไปสัมผัสชนบทอย่างแท้จริง ด้วยตัวของฉันเอง